

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2019 – 2020

Μάθημα: Λαϊκή λογοτεχνία: Σύγχρονες Όψεις (ΕΛ0025)

Διδάσκων καθηγητής: ΚΑΤΣΑΔΩΡΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

Φοιτήτρια: Πουλάκη Καλλιόπη (ΑΜ: 4112017218)

Θέμα Εργασίας:

«Θρύλοι και Θρήνοι για την Κωνσταντινούπολη»

katohika.gr/gn-blog/blog-ορθοδοξα-θεματα-προσωπικές-μαρτυρί

Προπτυχιακό
Ρόδος, Δεκέμβριος 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 2
1° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ - Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ..σελ. 3	
2° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΡΥΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ	σελ. 4
2.1. Ο Θρύλος στη Λαϊκή μας Παράδοση	σελ. 4
2.2. Θρύλοι για το χτίσιμο της Πόλης	σελ. 4
2.3. Θρύλοι για το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας	σελ. 5
2.4. Θρύλοι που αναφέρουν οι Τούρκοι	σελ. 6
2.5. Θρύλοι για την άλωση	σελ. 7
2.6. Οι θρύλοι μέσα από τη λαϊκή και τη λόγια δημιουργία	σελ.12
3° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΡΗΝΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ	σελ. 19
4° ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΑΔΟΣΗ ΘΡΥΛΩΝ ΚΑΙ ΘΡΗΝΩΝ ΜΕΣΑΑΠΟ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ	σελ. 23
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 26
ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	σελ. 27

<https://apocalypsejohn.com/thrili-gia-tin-agia-sofia-pou-tremoun-tourki/>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία υλοποιείται στα πλαίσια του μαθήματος: «Λαϊκή λογοτεχνία: Σύγχρονες Όψεις» και πραγματεύεται την ανάδειξη θρύλων για την Κωνσταντινούπολη, καθώς και θρήνων για την Άλωσή της από τους Τούρκους το 1453, η οποία σηματοδότησε το τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και αφαίρεσε ένα κομμάτι της ψυχής του Ελληνισμού και του Χριστιανισμού.

Το θέμα επιλέχθηκε ως αντικείμενο μέγιστης σημασίας και ενδιαφέροντος, πάντα επίκαιρο και διαχρονικό, καθώς, κατά κοινή ομολογία, αφορά ένα μοναδικό γεγονός, ενώ θεωρώ σημαντική την επαφή κάθε Έλληνα με αυτό το κομμάτι της λαϊκής μας παράδοσης.

Σκοπός της Εργασίας είναι η, κατά το δυνατόν στα υπάρχοντα περιθώρια, πολύπλευρη μελέτη αυτής της πτυχής της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, με απώτερο στόχο την ανάδειξη και διάδοση κάποιων θρύλων και θρήνων, την ευαισθητοποίηση για τη διατήρηση του ενδιαφέροντος και της επαφής μας με αυτούς και γενικότερα με τον λαϊκό μας πολιτισμό, καθώς και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.

Η μεθοδολογία υλοποίησης βασίστηκε στη βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα και μελέτη, επιστημονικά έγκυρων πηγών (συγγραμμάτων, εντύπων και ιστοσελίδων) και στην αναλυτικοσυνθετική παρουσίασή τους. Παράλληλα, το θέμα προσεγγίστηκε διεπιστημονικά, ενώ κατέστη ευδιάκριτη η παράθεση προσωπικών απόψεων.

Αναφορικά με τη δομή, η Εργασία αποτελείται από τρία μέρη:

Αρχικά υπάρχει η Εισαγωγή.

Ακολουθεί το κύριο μέρος με τέσσερα Κεφάλαια, εκ των οποίων:

το πρώτο αφορά μια γενική θεώρηση της Κωνσταντινούπολης,

το δεύτερο αναφέρεται στην ύπαρξη θρύλων για το χτίσιμο της Πόλης και της Αγίας Σοφίας και κυρίως για την πτώση της Βασιλεύουσας,

το τρίτο αναδεικνύει κάποιους θρήνους για το τραγικό γεγονός της Άλωσης, καθώς και την αποτύπωση των θρύλων στη λόγια δημιουργία, ενώ

το τέταρτο κεφάλαιο παραπέμπει σε κάποιους από αυτούς τους θρύλους και τους θρήνους και αναδεικνύει τη συμβολή των Νέων Τεχνολογιών - Σύγχρονων Μέσων Επικοινωνίας στη διάσωση και διάδοσή τους.

Η Εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τις πηγές πληροφόρησης.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ - Η ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ¹

Η Κωνσταντινούπολη, αποτελεί μια ονειρική πόλη και για πολλούς αιώνες αποτέλεσε τη Βασίλισσα των πόλεων. Είναι η τελευταία πόλη της Ευρώπης και η πρώτη της Ασίας, μια «γέφυρα» μεταξύ δύο ηπείρων και δύο πολιτισμών, η «Επτάλοφος», ο «Οφθαλμός της Οικουμένης», η Βασιλεύουσα, η πρωτεύουσα τεσσάρων αυτοκρατοριών (Ρωμαϊκής, Βυζαντινής, Λατινικής, Οθωμανικής), η πόλη σύμβολο ελληνισμού και χριστιανισμού, ακόμη και σήμερα. Μια πόλη με τεράστιο αρχιτεκτονικό, πνευματικό, πολιτικό, οικονομικό και ιστορικό μεγαλείο, της οποίας κάθε συνοικία, Πέραν, Γαλατάς, Σκούταρι, Ταταύλα, Φανάρι, έχει να πει τη δική της ιστορία για το ένδοξο παρελθόν. Πολλά μνημεία της αποτελούν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, ενώ πολλές ηλεκτρονικές πηγές, όπως το εκπαιδευτικό δίκτυο Alfavita², προβάλλουν σε ψηφιακή αναπαράσταση την όψη της κατά το ένδοξο παρελθόν της.

Χτισμένη στη θέση της αρχαίας ελληνικής πόλης Βυζάντιο, η οποία ιδρύθηκε από τον Βύζαντα το 667 π.Χ., ως αποικία των Μεγαρέων, εγκαινιάστηκε από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Α΄, τον Μέγα Κωνσταντίνο, το 330 μ.Χ., ως Νέα Ρώμη. Στολίστηκε μεγαλοπρεπώς, αποτέλεσε «χωνευτήρι» λαών και πολιτισμών, είχε δραματική πορεία αντιμετωπίζοντας πλήθος εχθρών και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια ιστορία, έως την 29^η Μαΐου του 1453 που, μετά από 54 ημέρες πολιορκίας, έπεσε στα χέρια των Οθωμανών, οι οποίοι τη λεηλάτησαν και προσπάθησαν να αφανίσουν κάθε ελληνικό – χριστιανικό στοιχείο, κάθε στοιχείο αίγλης της.

Οριοθέτησε μια ολόκληρη ιστορική περίοδο και σήμερα αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες πόλεις του κόσμου, ενώ ο Έλληνας επισκέπτης αισθάνεται δέος όταν περιπλανιέται στα δρομάκια της και επισκέπτεται τα διάφορα μνημεία και ιστορικά σημεία της, βιώνοντας μια σχεδόν μυστικιστική ατμόσφαιρα.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΡΥΛΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

¹ Καρζής, Θ. (2002). *ΟΙ ΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ – Β΄ Τόμος Κωνσταντινούπολη*. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ, σελ. 121-126

² Alfavita: Ψηφιακή αναπαράσταση. Έτσι ήταν η Κωνσταντινούπολη της ημέρες της πολιορκίας: https://www.alfavita.gr/epistimi/257359_psifiaki-anaparastasi-etsi-itan-i-konstantinoypoli-tis-imeres-tis-poliorkias

2.1. Ο Θρύλος στη Λαϊκή μας Παράδοση³

Ο θρύλος, αποτελεί συστατικό στοιχείο της λαϊκής παράδοσης. Είναι μια αφήγηση για ανθρώπινες ενέργειες που συχνά έχουν παραποιηθεί από τη λαϊκή φαντασία, ενώ αναπτύχθηκε και διαδόθηκε με την προφορική παράδοση, από την οποία κάποιες φορές τον απέσπασαν οι λογοτέχνες, προσδίδοντάς του καλλιτεχνική μορφή. Αναφέρεται κυρίως σε πράξεις και κατορθώματα ανθρώπων, ενταγμένα εντός χωροχρονικών ορίων. Έχει το στοιχείο του μεγαλειώδους και του θαυμαστού, που συχνά ξεπερνά τα όρια του δυνατού, αλλά συνδέεται με συγκεκριμένα πρόσωπα και γεγονότα, γεγονός που τον διαφοροποιεί από το παραμύθι.

Σύμφωνα με τον καθηγητή της λαογραφίας, Δημήτριο Λουκάτο⁴, παραδόσεις ή θρύλοι είναι οι φανταστικές διηγήσεις που πλάθει ο λαός βάσει δοξασιών, τις οποίες πιστεύει για αληθινές. Οι παραδόσεις έχουν βιωματικό χαρακτήρα, υπήρξαν κτήμα όλων των λαών και έρχονται από μεγάλα ιστορικά βάθη, ενώ η δραματικότητά τους διασφαλίζει τη λογοτεχνική τους ιδιαιτερότητα, καθιστώντας τες αντικείμενο λογοτεχνικής επεξεργασίας.

Ο θρύλος αποτελεί είδος της λαϊκής λογοτεχνίας, μέσο διάδοσης του λαϊκού πολιτισμού και εργαλείο καλλιέργειας της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Ο Νικόλαος Πολίτης, πατέρας της Ελληνικής Λαογραφίας, κατέταξε τις παραδόσεις σε 39 ομάδες, εκ των οποίων η δεύτερη είναι «Η Πόλη και η Αγία-Σοφία», ενώ, για κάποιους, οι παραδοσιακοί θρύλοι για την Άλωση αποτελούν προέκταση των λαϊκών θρήνων που εξαπλώθηκαν σε όλον τον ελληνισμό!

2.2. Θρύλοι για το χτίσιμο της Πόλης⁵

Η Κωνσταντινούπολη αποτέλεσε το καμάρι της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, και όχι μόνο. Ως εκ τούτου, ήταν φυσικό η ίδρυσή της, να προκαλέσει τη λαϊκή φαντασία και να δημιουργήσει θρύλους που αναδεικνύουν την ιδιαίτερη σημασία της.

* Όταν ο Κωνσταντίνος αποφάσισε να κάνει τη νέα πρωτεύουσα, αρχικά στράφηκε στην Τροία, την πόλη του Αινεία, ο οποίος, κατά την παράδοση, είχε πάει από εκεί στην Ιταλία και θεμελίωσε τη Ρωμαϊκή Πολιτεία. Όμως, καθώς ρύθμιζε τα όρια της μελλοντικής πόλης, παρουσιάστηκε στο όνειρό του ένας άγγελος και τον προέτρεψε να διαλέξει μια άλλη τοποθεσία για πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας του. Έτσι, διάλεξε το Βυζάντιο.

* Πριν από το χτίσιμο της νέας πρωτεύουσας, ο Αυτοκράτορας επέβλεπε τα σχέδια και με ένα ακόντιο χάραζε τα όρια της πόλης. Απαντώντας στην ερώτηση των ανθρώπων του που, εντυπωσιασμένοι από την αντοχή του αλλά και από την έκταση της μελλοντικής πολιτείας, τον ρώτησαν πόσο θα προχωρήσει ακόμα, είπε:

- Θα προχωρήσω μέχρις ότου σταματήσει αυτός που προχωρεί μπροστά μου. Τότε κατάλαβαν ότι κάποια Θεία Δύναμη τον οδηγούσε. (Σωζόμενος, Εκκλησιαστική Ιστορία)

³ - Μερακλής, Μ. (3^η έκδοση 2011). *ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ – Κοινωνική Συγκρότηση – Ήθη και Έθιμα – Λαϊκή Τέχνη*. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, σελ. 325-335

- Φωτόδεντρο – Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

⁴ Βικιπαίδεια. Θρύλος: el.wikipedia.org/wiki/Θρύλος

⁵- Καρζής, Θ. (2002). *ΟΙ ΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ – Β' Τόμος Κωνσταντινούπολη*. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ, σελ. 124

- Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία: *Ιστορία Ε' Δημοτικού. Στα Βυζαντινά χρόνια. Β: Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία μεταμορφώνεται*: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E105/157/1111,4048/>

* Μαρτυρίες αναφέρουν ότι ένας αϊτός άρπαξε τον πήχη ενός χτίστη και τον άφησε να πέσει στο σημείο όπου χτίστηκε η Κωνσταντινούπολη. Έτσι, ο Ρούμπενς παράστησε δαφνοστεφανωμένο τον Κωνσταντίνο να δίνει εντολές στον αρχιτέκτονα που του παρουσίαζε τα σχέδια της νέας πόλης και από πάνω τον αϊτό.

2.3. Θρύλοι για το χτίσιμο της Αγίας Σοφίας⁶

Η Αγία Σοφία, «το αιώνιο και αθάνατο σύμβολο της Ορθοδοξίας, της Ρωμοσύνης και του Παγκόσμιου Πολιτισμού, που επί αιώνες καθεύδει τον «νήδυμον ύπνον» και λαλεί «εν σιωπή» τα μεγαλεία του Θεού»⁷, κατέχει ιδιαίτερη θέση στην ψυχή των χριστιανών. Έτσι, ο λαός δημιούργησε θρύλους που φανερώνουν την κατάπληξή του για την τελειότητα του έργου, την κατασκευή του οποίου απέδιδε στην επέμβαση υπερφυσικών δυνάμεων. Ο αρχικός Ναός εγκαινιάστηκε το 360 μ.Χ. από τον Μέγα Κωνσταντίνο, ενώ ανοικοδομήθηκε επί Ιουστινιανού (532-537 μ.Χ.), που είπε το γνωστό: «Νενίκηκά σε Σολομών» με αρχιτέκτονες τους Ανθέμιο και Ισίδωρο, ανέγερση στην οποία αναφέρονται οι θρύλοι.

* Η λαϊκή παράδοση αναφέρει ότι στον Ιουστινιανό εμφανίστηκε άγνωστος που τον συμβούλευσε να μην υπολογίσει τη δαπάνη ανέγερσης, ενώ του υποσχέθηκε να βρει αυτός τα χρήματα, αρκεί να τον συνοδεύσουν άνθρωποι του Παλατιού. Ο Αυτοκράτορας αδιαφόρησε, αλλά την επόμενη μέρα ο άγνωστος εμφανίστηκε πάλι και του ζήτησε συνοδεία για να του φέρει πολύ χρυσό. Έτσι, ο αυτοκράτορας του έδωσε ανθρώπους και 20 άλογα και ο άγνωστος τούς οδήγησε σε ένα παράδοξο παλάτι γεμάτο χρυσάφι. Αφού φόρτωσαν τον χρυσό, ο άγνωστος τους είπε ότι θα έμενε πίσω για να κλείσει τις πόρτες. Όταν ο Αυτοκράτορας παρέλαβε τον θησαυρό, έστειλε τους ανθρώπους του να του φέρουν τον άγνωστο, μα αυτοί είδαν μόνο έρημο.

Η παράδοση υμνεί τον Αυτοκράτορα που με βαθιά πίστη ολοκλήρωσε το έργο.

* Ο Νικόλαος Πολίτης διασώζει νεοελληνικό **θρακικό θρύλο**⁸ για το αρχιτεκτονικό σχέδιο του Ναού επί Ιουστινιανού, κατά τον οποίο: Ο αυτοκράτορας δεν ικανοποιούνταν από κανένα σχέδιο. Κάποτε, καθώς έκανε να πάρει αντίδωρο μετά τη λειτουργία, αυτό του έπεσε και ο αυτοκράτορας δεν το βρήκε, ενώ είδε μια μέλισσα με τ' αντίδωρο στο στόμα να βγαίνει από το παράθυρο. Αμέσως, διέταξε να τρυγήσουν όλοι τα μελίσσια τους, για να το βρουν. Ο Πρωτομάστορας σε μια κυψέλη του είδε αντί για κερήθρα μια Εκκλησία πελεκητή και στην Αγία Τράπεζά της το αντίδωρο. Τότε, θεώρησαν πως την εκκλησία την είχε φτιάξει η μέλισσα με τη χάρη του αντίδωρου και βάσει αυτού του σχεδίου χτίστηκε η Αγία Σοφία.

⁶ - Σιδηράς, Ι. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. ΚΑΣΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ: kastropolites.com/ta-egkainia-tis-agias-sofias-stin-konv/

- Πεμπτουσία (2011). Θρύλοι που συνδέονται με την Αγία Σοφία: <https://www.pemptousia.gr/2011/05/thrilou-sindeonte-me-tin-agia-sofi/>

- Λυγερός, Ν. (2017). Η άλωση δεν είναι οριστική - Θρύλοι, παραδόσεις και τραγούδια για την άλωση - Το χτίσιμο της Αγία-Σοφιάς [Θρακικός θρύλος]: orthmad.gr/news/η-άλωση-δεν-είναι-οριστική-ν-λυγερός-θρύλοι-παραδόσεις-και-τραγούδια-για-την-άλωση-το-χτίσιμο-0

Πηγή: Ρωμαίος, Κ. ΕΛΛΑΣ, λαογραφία-γεωγραφία-ιστορία, τομ. 2ος, σελ. 653. Διαδικτυακή πηγή: http://ellinwnparadosi.blogspot.com/2011/05/blog-post_28.html, και

Ημερινός, Χ. Βιβλιογραφία: Νεοελληνικά Αναγνώσματα Α' Γυμνασίου, Αθήνα 1931

⁷ - Σιδηράς, Ι. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. ΚΑΣΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ: kastropolites.com/ta-egkainia-tis-agias-sofias-stin-konv/

⁸ Πολίτης, Ν. (2013). Οι παραδόσεις του ελληνικού λαού – Τόμος Α. Αθήνα: Λαμπράκη, σελ. 48

2.4. Θρύλοι που αναφέρουν οι Τούρκοι⁹

Πλήθος θρύλων για την Αγία Σοφία επιβιώνει στο πέρασμα των αιώνων και όχι μόνο στην ελληνική παράδοση. Πολλούς από αυτούς αποδέχονται και αναπαράγουν ακόμη και οι Τούρκοι, ίσως επηρεασμένοι από την ευρεία χρήση τους από τους Έλληνες και τη βαθιά μας πίστη σε αυτούς ή ακόμα και επηρεασμένοι από διάφορα «σημάδια». Τα τελευταία χρόνια, οι θρύλοι επηρεάζουν όλο και περισσότερο τους Τούρκους, με αφορμή διάφορα περιστατικά.

* Πριν μερικά χρόνια, κάποιος Τούρκος στρατηγός εμπιστεύτηκε σε Έλληνα ομόλογό του ότι ο **Μαρμαρωμένος Βασιλιάς** είναι κρυμμένος σε υπόγεια της Πόλης.

* Τούρκοι επιστήμονες προσπαθούν μάταια να εξηγήσουν το φαινόμενο της συνεχούς γαλήνης **των νερών του Μαρμαρά**, στο σημείο όπου κατά τον θρύλο βυθίστηκε το ενετικό πλοίο που μετέφερε την Αγία Τράπεζα και το οποίο δε βρέθηκε ποτέ, ενώ πιστεύεται πως σιγά σιγά αυτή πλησιάζει στην ακτή και κάποια στιγμή θα πάρει τη θέση της μέσα στον Ναό.

* Το 2009 εμφανίστηκε η μορφή ενός **εξαπτέρυγου αγγέλου** στην Αγία Σοφία, πάνω σε μωσαϊκά καλυμμένα με μέταλλο και γύψο. Αργότερα, ανακαλύφθηκαν από τους συντηρητές **άλλοι τέσσερις εξαπτέρυγοι άγγελοι** ζωγραφισμένοι πάνω στα μωσαϊκά, οι οποίοι μοιάζουν να αιωρούνται στο ναό, ενώ η ύπαρξή τους αποδίδεται σε θαύμα, γεγονός για το οποίο η εφημερίδα Milliyet έκανε νύξεις για σημαδιακή εμφάνιση με πιθανές προεκτάσεις. Άλλωστε, ο τουρκικός τύπος αναφέρει ότι ο πρόεδρος του κόμματος «Saadet», που σχετίζεται με το κόμμα του Ερντογάν, σε ομιλία του στην Κωνσταντινούπολη δήλωσε πως η αποκάλυψη αυτή ήταν προμήνυμα του τελικού διαμελισμού και της κατάρρευσης της σύγχρονης Τουρκίας!

* Τουρκικός θρύλος θεωρεί ότι **το φέρετρο της βασίλισσας Σοφίας**, που μάλλον την ταυτίζουν με την Αγία-Σοφία, που βρίσκεται μπροστά στο «Μιχράμπ» (μουσουλμανικό σημείο προσευχής που κοιτάζει προς τη Μέκκα) δεν πρέπει να το πειράξει κανείς, γιατί θα προκληθεί η έγερση της βασίλισσας που θα προκαλέσει σεισμικά και εσχατολογικά γεγονότα. Το φέρετρο προστατεύουν οι τέσσερις αρχάγγελοι του θόλου του Ναού, ο Τζεμπραήλ-προστάτης των αυτοκρατόρων, ο Μιχαήλ-προστάτης του ναού από εχθρούς, και οι Ασραήλ και Ισραφήλ - οι αγγελιοφόροι πολεμικών γεγονότων στους αυτοκράτορες.

* Παράδοση η **εμφάνιση βυζαντινών σταυρών** από το καλοκαίρι του 2008 στις αψίδες του τρούλου, που είναι αόρατοι με γυμνό μάτι, αλλά αποτυπώνονται στον φωτογραφικό φακό.

* Η εφημερίδα Σαμπάχ ανέφερε ως θαύμα την **εμφάνιση**, στην οροφή του Ναού, **των Σταυρών του Αγίου Ανδρέα**, ιδρυτή της Εκκλησίας της Κωνσταντινούπολης, σε διαγώνια μορφή, **και του Ιουστινιανού**, που προκαλεί στους Τούρκους δέος και φόβο για ενδεχόμενη επάνοδο της Αγίας Σοφίας στους κόλπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας, αφού θρύλοι αναφέρουν πανάρχαιο κειμήλιο από την Αίγυπτο, με τεράστια δύναμη, κρυμμένο στην Αγία Σοφία.

⁹ - Ηλιάδη, Ι. (2015). Οι θρύλοι των Τούρκων για την Αγία Σοφία: <https://www.news247.gr/weekend-edition/oi-thryloi-ton-toyrkon-gia-tin-agia-sofia.6339621.html>

- Τα Μυστήρια και οι Θρύλοι της Αγίας Σοφίας: <https://www.youtube.com/watch?v=MULCWYZXaOA>

* Ο θρύλος του κρυμμένου Πατριάρχη και της Κλειστής Πύλης, ανάλογος με τον δικό μας θρύλο για τον κρυμμένο παπά. Ο θρύλος αναφέρει ότι ένας διάδρομος οδηγεί σε μια παμπάλαια, αραχνιασμένη και μυστήρια κλειστή πύλη, όπου κατέφυγε με τη συνοδεία του ο Πατριάρχης που λειτουργούσε τη στιγμή της Άλωσης. Μια πύλη που κανείς δεν τόλμησε ποτέ να ανοίξει και όπου κάθε Πάσχα, όπως αναφέρει η Σαμπάχ, εμφανίζονται κόκκινα αυγά! Ενώ όταν αυτή ανοίξει θα ακουστούν πάλι χριστιανικές ψαλμωδίες.

* Ο δημοσιογράφος, τουρκολόγος Νίκος Χειλαδάκης αναφέρει τουρκικά δημοσιεύματα για την ύπαρξη θρύλων με τη συμβολική και εσχατολογική σημασία που δίνουν οι Τούρκοι στα προσφάτως ανακαλυφθέντα **μωσαϊκά του Ναού**, τα οποία αναπαριστούν αυτοκράτορες του Βυζαντίου, όπως τον Ιωάννη Κομνηνό με τον Ιησού Χριστό και τον Κωνσταντίνο τον Μονομάχο με την αυτοκράτειρα Ζωή. Μεγάλο δέος τούς προκαλεί το μωσαϊκό που απεικονίζει τον Ιησού ανάμεσα στην Παναγία και τον Ιωάννη τον Βαπτιστή, το οποίο ονόμασαν «Μωσαϊκό της Αποκάλυψης» με τον εσχατολογικό συμβολισμό της αναβίωσης της αγίας Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας υπό την προστασία του Χριστού.

* Σημαντικός είναι ο τουρκικός μύθος για το «**Kizil elma**»-«**Κόκκινο Μήλο**»¹⁰, ο οποίος ίσως συνδέεται με τον θρύλο της «Κόκκινης Μηλιάς». Παλιότερα, ως «Κόκκινο Μήλο» αναφερόταν η Κωνσταντινούπολη, η Ρώμη, η Βιέννη και η Μόσχα, ενώ στη σύγχρονη εποχή συμβολίζει την ένωση των Τούρκων και την κατάκτηση εδαφών. Τον χρησιμοποιούν Τούρκοι εθνικιστές που, φοβούμενοι διάλυση της Τουρκίας αν αυτή ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιούργησαν τον «Συνασπισμό του Κόκκινου Μήλου», αλλά και ο πρόεδρος της Τουρκίας, Ερντογάν, όταν το 2018 επιτέθηκε εναντίον των Κούρδων στο Αφρίν της Συρίας.

2.5. Θρύλοι για την άλωση¹¹

Η Άλωση της Πόλης είχε οδυνηρή απήχηση στην ψυχή του λαού, που δημιούργησε θαυμαστους θρύλους για να συντηρήσει τις ελπίδες του. Το λαϊκό αίσθημα δεν αποδέχθηκε ποτέ τον θάνατο του Παλαιολόγου, αφού άλλωστε δε βρέθηκε ο τάφος του. Ο Βυζαντινολόγος

¹⁰ Metapedia. Κόκκινη Μηλιά: el.metapedia.org/wiki/Κόκκινη_Μηλιά

¹¹ - Πολίτης, Ν. (2013). Οι παραδόσεις του ελληνικού λαού – Τόμος Α. Αθήνα: Λαμπράκη, σελ. 49-55

- Μελισσείδης, Ι., Ζαβολέα-Μελισσείδου, Ρ. (απόδοση στη Νέα Ελληνική). ΕΛΛΩ Η ΠΟΛΙΣ (Τόμος 1). Αθήνα: Βεργίνα, σελ. 141-153

- iellada.gr Θαυμαστοί θρύλοι για την Άλωση της Πόλης. (2018): <https://www.iellada.gr/thriskeia/thaymastoi-thryloi-gia-tin-alosi-tis-polis-2>

- iellada.gr Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: «Ο θρύλος που τρομάζει τους Τούρκους». (2019): <https://www.iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasiliaso-thrylos-poy-tromazei-toys-toyrkoys>

- iefimerida.gr Σαν σήμερα έπεσε η Πόλη: Οι θρύλοι και η πραγματικότητα για την Άλωση της Κων/πόλης: iefimerida.gr/news/107768/oi-thryloi-kai-η-πραγματικότητα-για-την-άλωση-της-κωνσταντινούπολης

- Κουμάκης, Α. (2019). Οι θρύλοι του Μαρμαρωμένου Βασιλιά και της Κόκκινης Μηλιάς: huffingtonpost.gr/entry/oi-methoi-toe-marmaromenoe-vasilia-kai-tes-kokkines-melias_gr_5cee440ae4b0793c23479815

- Λυγερός, Ν. (2017). Η άλωση δεν είναι οριστική - Θρύλοι, παραδόσεις και τραγούδια για την άλωση - Το χτίσιμο της Αγία-Σοφιάς [Θρακικός θρύλος]: orthmad.gr/news/η-άλωση-δεν-είναι-οριστική-ν-λυγερός-θρύλοι-παραδόσεις-και-τραγούδια-για-την-άλωση-το-χτίσιμο-0

Πηγές: εκδόσεις Χρυσόπηγή, Καρυοφυλάκης, Ι., Βασιλείδης, Ν. «Θρύλοι της Πόλης», ιστολόγιο Θησαυρός Γνώσεων και Ευσέβειας

- Πεμπτουσία (2011). Θρύλοι που συνδέονται με την Αγία Σοφία: <https://www.pemptousia.gr/2011/05/thrili-prou-sindeonte-me-tin-agia-sofi/>

- Σύλλογος Φίλων των Απανταχού Κρυπτοχριστιανών (2019). Ενθάδε κείται ο 13^{ος} Απόστολος: sfa-cryptochristian.blogspot.com/2019/05/13.html

- Φιαμού, Α. (2012). Θρύλοι για την άλωση της Πόλης: pemptousia.gr/2012/05/thrili-gia-tin-alosi-tis-polis/

- Φωτόδεντρο – Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

Donald Mac Gillivray Nicol συμπεραίνει πως «η αφθονία αλληλοσυγκρουόμενων μαρτυριών καθιστά αδύνατο να βεβαιωθεί κανείς για τον τόπο και τον τρόπο θανάτου του Παλαιολόγου».

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Γεώργιο Φραντζή, σύμβουλο του Παλαιολόγου, και την επίσημη άποψη, ο αυτοκράτορας έπεσε μαχόμενος στην Πύλη του Αγίου Ρωμανού, λέγοντας μάλιστα: «Δεν υπάρχει κανένας χριστιανός να μου πάρει το κεφάλι;».

* Ο «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς»: Σύμφωνα με τον θρύλο, όταν οι Τούρκοι μπήκαν στην Πόλη, «Άγγελος Κυρίου» άρπαξε τον βασιλιά και τον πήγε σε μια σπηλιά βαθιά στη γη, κοντά στη Χρυσόπορτα. Εκεί μένει μαρμαρωμένος περιμένοντας να κατεβεί άγγελος, να τον ζωντανέψει και να διώξει τους Τούρκους από την Πόλη έως την Κόκκινη Μηλιά, ενώ, κατά τον Κωνσταντινουπολίτη νομικό και συγγραφέα Λεωνίδα Κουμάκη, κάποιοι άκουσαν ύμνους και ψαλμωδίες για τον μαρμαρωμένο βασιλιά από την Κλειστή Πύλη της Αγίας Σοφίας.

Παραλλαγή Αγιορειτών Γερόντων, θεωρεί ως μαρμαρωμένο βασιλιά τον άγιο Ιωάννη Δούκα Βατάτζη, αυτοκράτορα της Νίκαιας, αφού κατά τον Φραντζή, ο Παλαιολόγος έπεσε μαχόμενος και το πτώμα του αναγνωρίστηκε από τις χρυσές περικνημίδες με τους δικέφαλους αετούς. Έτσι, ο θρύλος λέει ότι ο Ιωάννης φυλάσσεται από ένα μυστικό τάγμα Ελλήνων εξισλαμισθέντων Κρυπτοχριστιανών σε άγνωστο μέρος, μαρμαρωμένος, με μια βυζαντινή ρομφαία, μέρος της οποίας κάθε χρόνο τραβά έξω από το θηκάρι της. Όταν το ξίφος βγει όλο έξω, θα 'ρθει η ώρα που προφήτευαν οι άγιοι για την απελευθέρωση της Πόλης.

Ωστόσο, το βασικό θέμα του θρύλου, ο βασιλιάς λυτρωτής και η προσωρινότητα της σκλαβιάς, υπάρχει και σε προγενέστερα της Άλωσης προφητικά και χρησμολογικά κείμενα.

* Ο άφθαρτος Ιωάννης Βατάτζης: Λιγότερο διαδεδομένος θρύλος αναφέρει ότι ο Ιωάννης Βατάτζης βρέθηκε άφθαρτος σε τάφο στη Μικρά Ασία! Όμως τα ίχνη του λειψάνου χάθηκαν και βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη κρυμμένο σε μυστικό σπήλαιο, που γνωρίζουν μόνο λίγοι κρυπτοχριστιανοί, ενώ υπάρχουν μαρτυρίες ατόμων που είδαν το σπήλαιο και τον μαρμαρωμένο βασιλιά με πλήρη πολεμική στολή και με το χέρι στο ξίφος, που είναι έτοιμο να βγει από τη θήκη του. Ο θρύλος συνοδεύεται από βυζαντινούς χρησμούς - προφητείες.

* Το αναμμένο καντήλι: Οι Έλληνες της Πόλης συνδέουν τον ναό της Αγίας Θεοδοσίας, το σημερινό Gül Camii-Τζαμί των Ρόδων, με τον τάφο του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, καθώς σε διπλανό οικόπεδο έβλεπαν για αιώνες ένα καντήλι να σιγοκαίει. Πίστευαν ότι εκεί θάφτηκε ο αυτοκράτορας, διότι ο ναός τις μέρες της Άλωσης ήταν στολισμένος, λόγω της εορτής του. Κάποιοι πιστεύουν πως ο ίδιος ο Μωάμεθ ο Πορθητής διέταξε να μη σβήσει ποτέ η φλόγα του καντηλιού και τα έξοδα του λαδιού να πληρώνονται από το θησαυροφυλάκιό του. Άλλωστε, η Βυζαντινολόγος Μαρία Θεοχάρη κατόρθωσε πριν χρόνια να κατεβεί στο υπόγειο του τζαμιού, ως καθηγήτρια ιταλικού πανεπιστημίου, όπου έκπληκτη αντίκρισε ένα τάφο με την ελληνική επιγραφή: «Ενθάδε κείται ο 13^{ος} Απόστολος», χαρακτηρισμός που είχε αποδοθεί στον Μεγάλο Κωνσταντίνο.

Θρύλος λέει ότι ο αυτοκράτορας ίσως θάφτηκε ακέφαλος στο προαύλιο του τζαμιού όπου υπάρχει ο τάφος του «Γκιουλ Μπαμπά», κάποιας άγιας μορφής των μουσουλμάνων.

* Ο τάφος του βασιλιά: Σύμφωνα με τον Ν. Πολίτη, θρύλος από την Πόλη θέλει τον Βασιλιά θαμμένο στην αυλή ενός χανιού στο Βεφά Μεϊδάνι, όπου παλιά έκαιγε καντήλι, ενώ πιο πέρα είναι θαμμένος ο «αράπης» που τον σκότωσε, σκεπασμένος με λαχούρια και χαλιά.

* **Ο θρύλος της Κόκκινης Μηλιάς:** Ο Ν. Πολίτης αναφέρει ότι η Κόκκινη Μηλιά αντιστοιχεί στο Μονοδένδρι, κοντά στα σύνορα Τουρκίας και Περσίας, πιθανή πατρίδα του Μωάμεθ του Πορθητή. Για το Μονοδένδρι πριν την άλωση υπήρχαν χρησμοί και προφητείες, ενώ πιστεύεται ότι μέχρι εκεί θα διώξει ο Παλαιολόγος τους Τούρκους όταν αναστηθεί. Στην «Κόκκινη Μηλιά» έχει αναφερθεί και ο Εθνομάρτυρας Πατροκοσμάς ο Αιτωλός¹² στις προρρήσεις του: «...Οι Τούρκοι θα φύγουν αλλά θα ξανάρθουν πάλι και θα φθάσουν ως τα Εξαμίλια. Στο τέλος θα τους διώξουν στην Κόκκινη Μηλιά». Ο θρησκευτικός προσδιορισμός «Τούρκος» από τον Κοσμά τον Αιτωλό, χαρακτηρίζει τον σουνίτη μουσουλμάνο, ενώ ο όρος «Κόκκινη Μηλιά» προσδιορίζει τη θρησκευτική κοιτίδα των σουνιτών μουσουλμάνων, τη Μέκκα.

* **Η Κερκόπορτα:** Πλάι στο παλάτι του Κωνσταντίνου Ζ' Πορφυρογέννητου υπήρχε μια μικρή ημιυπόγεια πόρτα, η Κερκόπορτα ή πύλη του κίρκου (οδηγούσε σε υποδρόμιο - cirsus έξω από τα τείχη). Κατά την παράδοση, βρέθηκε ανοιχτή, λόγω προδοσίας, και από εκεί μπήκαν στην Πόλη οι γενίτσαροι διασπώντας την άμυνα των Βυζαντινών.

* **Τα μισοτηγανισμένα ψάρια στο Μπαλουκλή (Balik, στα τουρκικά ψάρι):** Την ώρα της άλωσης, ο καλόγερος του μοναστηριού της Ζωοδόχου Πηγής (της Παναγίας Μπαλουκλιώτισσας), σε ένα προάστιο της Πόλης, τηγάνιζε εφτά ψάρια. Όταν του είπαν «Εάλω η Πόλις», είπε πως θα το πίστευε αν τα ψάρια ζωντάνευαν και πηδούσαν στο νερό. Τα ψάρια ζωντάνεψαν και έπεσαν στην πηγή του αγιάσματος και ο γέροντας προφήτεψε πως όταν η Πόλη ελευθερωθεί, θα έρθει άλλος καλόγερος να αποτηγανίσει τα ψάρια που είναι τηγανισμένα από τη μία πλευρά. Παραλλαγή αποτελεί ο επόμενος θρύλος.

* **Τα ψάρια του καλόγερου:** Κάποιος καλόγερος τηγάνιζε στην όχθη ενός ποταμού ψάρια που είχε ψαρέψει, όταν άκουσε από ένα πουλί το μήνυμα της Άλωσης. Ο καλόγερος σάστισε, ενώ τα μισοτηγανισμένα ψάρια πήδηξαν στο ποτάμι, όπου ζουν αιώνια μέχρι τη στιγμή της απελευθέρωσης της Πόλης, οπότε θα συνεχιστεί το τηγάνισμά τους.

* **Ο παπάς της Αγια-Σοφιάς:** Σύμφωνα με εκκλησιαστικές δοξασίες, την ώρα που οι Τούρκοι μπήκαν στην Αγια-Σοφιά γινόταν λειτουργία. Ο παπάς πήρε το Άγιο Δισκοπότηρο και μπήκε σε μια πόρτα, η οποία σφραγίστηκε θαυματουργά και πιστεύεται πως είναι θέλημα Θεού αυτή να ανοίξει όταν η Κωνσταντινούπολη γίνει πάλι ελληνική. Τότε, ο παπάς θα βγει και θα τελειώσει τη λειτουργία.

Σύμφωνα με παραλλαγή του θρύλου, η πόρτα έγινε τοίχος, τον οποίο κανείς ποτέ δεν κατάφερε να σπάσει, ενώ άλλη παραλλαγή αναφέρει ότι ένας γενίτσαρος σήκωσε το σπαθί του να σκοτώσει τον παπά, μα αυτός εξαφανίστηκε και θα γυρίσει να τελειώσει τη λειτουργία όταν η Αγια-Σοφιά γίνει πάλι δική μας.

* **Τα Δισκοπότηρα της Αγια-Σοφιάς:** Παραλλαγή των προηγούμενων θρύλων, κατά την οποία πριν την άλωση ο πρωτόπαπας της Αγίας Σοφίας πήρε τα Άγια Δισκοπότηρα και μπήκε σε μια βάρκα. Ενώ η δύση έβαψε τον ουρανό κόκκινο σαν αίμα, σημάδι φρίκης, και ο πρωτόπαπας έβλεπε φλόγες και καπνούς στην Πόλη, το φεγγάρι στάθηκε πάνω από τον τρούλο της Αγίας Σοφίας και μαύρισε ο μισός δίσκος του. Τον έλουσε κρύος ιδρώτας, καθώς παλιά προφητεία έλεγε: «Θα είναι πανσέληνος. Έκλειψη θα γίνει και η Πόλη θα πέσει!». Τότε, κρατώντας στο στήθος του τα Δισκοπότηρα κοίταξε την Αγία Σοφία και, αντί για

¹² Metapedia. Κόκκινη Μηλιά: el.metapedia.org/wiki/Κόκκινη_Μηλιά

σταυρό, είδε μισοφέγγαρο... Αμέσως άνοιξαν οι ουρανοί, ένα γλυκό φως απλώθηκε και Άγγελος Κυρίου πήρε τα Δισκοπότηρα, ενώ η θάλασσα κατάπιε τον πρωτόπαπα και γαλήνεψε!

* Το Δισκοπότηρο της Αγια-Σοφιάς

*Ήταν μια φορά κι έναν καιρό
μες στην Εκκλησιά την τρισυπόστατη,
ήταν το χρυσό και τ' αργυρό
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Ήταν μια φορά κι ένα καιρό, μια φορά κι έναν καιρό*

*Κι όταν λειτουργούσε ο παπάς
τη στιγμή που μόνος επροσκόμιζε
κάποιος του το πήρε – πού το πας
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο;
Στράφηκε και ρώτησε ο παπάς, ναι πού το πας;*

*Πού το πας μ' ολάνοιχτα φτερά,
μόνο ο βασιλιάς μας εκοινώνησε
κοίταξε τι πλήθος καρτερά
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Πού το πας μ' ολάνοιχτα φτερά, ναι μ' ολάνοιχτα
φτερά;*

*Έτσι με τη Θεία Κοινωνιά
θα το κρύψω μέσα στον Παράδεισο
και στην πιο κρινόσπαρτη γωνιά
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Έτσι με τη Θεία Κοινωνιά, με τη Θεία Κοινωνιά.*

*Θα μεταλαβαίνουν οι ψυχές
των μαρτύρων που 'χυσαν το αίμα τους
και θ' ακούει ανήκουστες ευχές
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο
από των μαρτύρων τις ψυχές, των μαρτύρων τις
ψυχές*

*Όσπου να 'ρθει η ώρα κι η στιγμή
που 'θε ν' ακουστούν ευχές ανήκουστες
θα το ξαναφέρω με τιμή
τ' ακτινοδεμένο δισκοπότηρο.
Όσπου να 'ρθει η ώρα κι η στιγμή, να 'ρθει η ώρα κι
η στιγμή!*

* Η κρύπτη της Αγίας Σοφίας: Από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βιέννης Πολυχρόνη Ενεπεκίδη βρέθηκε μυστικό δωμάτιο στην Αγία Σοφία που πιστεύεται ότι ήταν το κρυφό ιερό - καταφύγιο του ιερέα που λειτουργούσε τη στιγμή της Άλωσης. Το δωμάτιο βρέθηκε όταν η διευθύντρια του Μουσείου της Αγίας Σοφίας, Ζαλέ Ντεντέογλου, διέταξε να παραβιάσουν την κλειδαριά του χώρου που υπήρξε εργαστήριο του Γκάσπαρο Φοσάτι, ο οποίος αναστήλωσε το μνημείο (1847-1849) και, σύμφωνα με τον καθηγητή, είχε μετατρέψει σε γραφείο του την κρύπτη που του υπέδειξαν Έλληνες της Πόλης.

* Η Αγία Τράπεζα: Ήταν από χρυσάφι και από πάνω της κρέμονταν 30 στέμματα των αυτοκρατόρων, για να θυμίζουν στους χριστιανούς τα τριάκοντα αργύρια της προδοσίας του Ιούδα. Η παράδοση θέλει, πριν ο Μωάμεθ ο Β' καταλάβει την Πόλη, η Αγία Τράπεζα και όλα τα κειμήλια της Αγίας Σοφίας να μεταφέρονται στην Ιταλία με τρία ενετικά καράβια, με διαταγή του αυτοκράτορα, για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων. Αλλά το καράβι που μετέφερε την Αγία Τράπεζα βυθίστηκε στον Βόσπορο στην περιοχή του Μαρμαρά.

* Η περιοχή του Μαρμαρά: Έκτοτε, στο σημείο εκείνο τα νερά είναι πάντα γαλήνια, ασχέτως με τις καιρικές συνθήκες, φαινόμενο που κανείς δεν κατάφερε να ανακαλύψει την αιτία του, αλλά ούτε η Αγία Τράπεζα βρέθηκε, λόγω της λασπώδους σύστασης του βυθού.

Ο πατέρας της Ελληνικής Λαογραφίας, Νικόλαος Πολίτης, γράφει: «Την ημέρα που πάρθηκε η Πόλη έβαλαν σ' ένα καράβι την Αγία Τράπεζα να την πάνε στην Φραγκιά, για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων. Όμως στη θάλασσα του Μαρμαρά, άνοιξε το καράβι και η Αγία Τράπεζα βούλιαξε. Στο μέρος εκείνο η θάλασσα είναι λάδι, όση θαλασσοταραχή και αν έχει γύρω. Και γνωρίζουν το μέρος από τη γαλήνη που έχει πάντα και από την ευωδία που βγαίνει. Πολλοί μάλιστα αξιώθηκαν να την ιδούν στα βάθη της θάλασσας».

* Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλάει: Οι περισσότεροι θρύλοι για την Άλωση έχουν κοινό σημείο το σταμάτημα του χρόνου στη στιγμή της κατάληψης της ιερής πόλης και την πίστη ότι η τάξη θα επανέλθει με την επάνοδό της στους Έλληνες. Έτσι, θρύλος από την Ήπειρο λέει ότι ένα πουλί ανήγγειλε την Άλωση σε κάποιους βοσκούς που πότιζαν τα ζώα τους σε ένα ποτάμι. Στο άκουσμα της φοβερής είδησης τα νερά του ποταμού σταμάτησαν να κυλάνε, αφού και το φυσικό στοιχείο θεώρησε την πτώση ως κάτι ανήκουστο και αφύσικο, ενώ πιστεύεται πως το ποτάμι θα κυλίσει πάλι, μόλις απελευθερωθεί η Πόλη.

* Ο γιος της χήρας: Ένα πουλί πήγε γραπτό μήνυμα στη χριστιανική Αυτοκρατορία του Πόντου, Τραπεζούντα, με την είδηση της Άλωσης και το άφησε στην Άγια Τράπεζα της Μητρόπολης την ώρα που λειτουργούσε ο Πατριάρχης. Ο μόνος που τόλμησε να το διαβάσει ήταν ο γιος μιας χήρας που ανακοίνωσε: «Πάρθεν η Πόλη, Πάρθεν η Ρωμανία». Το εκκλησίασμα και ο Πατριάρχης άρχισαν τον θρήνο, αλλά ο νέος τούς είπε: «Κι αν η Πόλη έπεσε, κι αν πάρθεν η Ρωμανία, πάλι με χρόνους και καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι».

* Ο Πύργος της Βασιλοπούλας: Στα κάστρα του Διδυμότειχου, ένας ψηλός κυκλικός πύργος ονομάζεται «Πύργος της βασιλοπούλας». Η παράδοση λέει πως κάποτε ο βασιλιάς άφησε στη θέση του την κόρη του και πήγε για κυνήγι. Όταν τον ειδοποίησαν ότι έρχονται οι Τούρκοι είχε τόση εμπιστοσύνη στην οχύρωση του κάστρου που είπε ότι αν σηκωθεί από τη χύτρα ο κόκορας και λαλήσει, θα πιστέψει ότι αλώθηκε η Πόλη. Οι Τούρκοι έδειξαν το χρυσοκέντητο μαντήλι του βασιλιά στην κόρη και αυτή τους παρέδωσε το κλειδί του κάστρου, ενώ όταν κατάλαβε πως την ξεγέλασαν με δόλο, αυτοκτόνησε πέφτοντας από τον πύργο.

* Οι Κρητικοί πολεμιστές: Τρία αδέρφια, άρχοντες Κρητικοί, που πολεμούσαν με το μέρος των Βενετών, συνέχιζαν να υπερασπίζονται έναν πύργο των τειχών της Πόλης ακόμα και μετά την άλωση και οι Τούρκοι δεν κατόρθωναν να τον καταλάβουν. Ο Σουλτάνος εντυπωσιάστηκε από τη γενναιότητά τους και τους πρότεινε να φύγουν ασφαλείς με τους άντρες τους και να γυρίσουν στην Κρήτη. Αυτοί δέχτηκαν με τη σκέψη ότι έπρεπε να μείνουν ζωντανοί για να πολεμήσουν να ξαναπάρουν τη Βασιλεύουσα από τους απίστευτους. Όμως, το πλοίο δεν έφτασε ποτέ στην Κρήτη, γιατί, σύμφωνα με τον θρύλο περιπλανιέται στο πέλαγος, μέχρι να ξεκινήσει η μάχη για την ανακατάληψη της Πόλης, οπότε θα τους ξαναπάει στην Κωνσταντινούπολη για να ολοκληρώσουν την αποστολή τους.

* Οι εικόνες που δεν καταστρέφονταν: Οι Τούρκοι κατέστρεψαν πολλές εικόνες και τοιχογραφίες της Αγίας Σοφίας. Όταν ένας αξιωματικός προσπάθησε να καταστρέψει με τσεκούρι τοιχογραφία της Παναγίας της Βρεφοκρατούσας στον γυναικωνίτη, έπεσε νεκρός από κεραυνό, ενώ την ίδια τύχη είχε και ο επόμενος. Οι υπόλοιποι Τούρκοι πανικοβλήθηκαν και εγκατέλειψαν την προσπάθεια. Έτσι, η τοιχογραφία σώζεται έως σήμερα.

* Η κολόνα της Αγια-Σοφιάς: Σε μια κολόνα φαίνεται έως σήμερα το αποτύπωμα αίματος που έβαλε ο Αμιράς ο Μουχαμέτης με την παλάμη του βουτηγμένη στο αίμα, όταν μπήκε στην Αγια-Σοφιά. Το σημάδι είναι πάρα πολύ ψηλά, γιατί ψηλά έφταναν και οι σωροί από τα κορμιά των σκοτωμένων χριστιανών που πατούσε πάνω τους.

Είναι συγκλονιστικό και το **σημάδι από την οπλή του αλόγου του Μωάμεθ στην κορφή μιας κολόνας**. Λέγεται πως ο σωρός των πτωμάτων που έσφαξαν οι Τούρκοι μέσα στον ναό έφτασε τα δέκα μέτρα δυσκολεύοντας το άλογο να περάσει.

Πράγματι, το ύψος όπου βρίσκεται παραπέμπει στο μέγεθος της φρίκης και η θέα του προκαλεί δέος, «παγωνιά» και ανατριχίλα, συναισθήματα που βίωσα κατά την επίσκεψή μου στην Πόλη.

* Η αναστάσιμη λειτουργία στην Αγία Σοφία: Ο Ν. Πολίτης βασισμένος σε χρονικό εξιστορεί ότι το Πάσχα του 1522, καθώς Τούρκοι Δερβίσηδες πήγαν να μπουν στην Αγία Σοφία, είδαν τις πόρτες ανοιχτές και τον χώρο φωτεινό και άκουσαν σε ψαλμωδία το «Χριστός Ανέστη». Φώναζαν τον αρχηγό τους, που βίωσε τα ίδια, αλλά όταν πήγαν να δουν αν αυτά προέρχονταν από ανθρώπους, δεν κατόρθωσαν να προχωρήσουν, ενώ όλα σταμάτησαν.

* Ο σταυρός της Αγια-Σοφιάς: Κάποτε φάνηκε στον θόλο της φωτεινός σταυρός, που τρώμαζε τους Τούρκους που δεν μπόρεσαν να τον σβήσουν. Σημάδι ότι θα γίνει πάλι δική μας.

* Οι Σουλτάνοι: Όταν ο Τούρκοι πήραν την Πόλη, σκοτώθηκε ο βασιλιάς και ο Σουλτάνος παντρεύτηκε τη βασίλισσα που ήταν έξι μηνών έγκυος. Γέννησε, όταν ο Σουλτάνος έλειπε στον πόλεμο της Βλαχίας και αυτή βάφτισε το παιδί Παναγή, μα του είπε πως το βάφτισε Χαν. Η βασίλισσα μεγάλωσε το παιδί με ελληνική παιδεία και χριστιανική πίστη, αλλά ο μικρός προτιμούσε τους Τούρκους, να πηγαίνει στο τζαμί και να διαβάζει το κοράνι, ενώ ως σουλτάνος μίσησε τη θρησκεία μας. Έτσι, οι σουλτάνοι είναι σπορά χριστιανική.

* «Το χείρ' χείρ' χειρότερο»: Φράση που γράφτηκε από χέρι Αγγέλου στην πόρτα που πρωτοπήκαν οι Τούρκοι στην Πόλη και υπάρχει μέχρι σήμερα. Εννοούσε ότι η Πόλη θα πήγαινε όλο και χειρότερα.

* Δε θα πάρουμε μόνο την Πόλη, Γιώργο, αλλά και... (Παναγούδα, Ιούνιος 1990)
Καθώς ο πάτερ Παΐσιος μιλούσε σε παρευρισκόμενους, απευθύνθηκε σε έναν λοχαγό λέγοντας: «Γιώργο, παιδί μου, έλα 'δώ!». Αυτός δεν απάντησε, υποθέτοντας ότι ο Γέροντας απευθυνόταν σε κάποιον άλλο. Τότε ο Γέροντας είπε: «Εσένα, λέω, κύριε λοχαγέ», αφήνοντας όλους έκπληκτους, καθώς ο λοχαγός επισκεπτόταν πρώτη φορά την Παναγούδα και επιπλέον φορούσε πολιτικά. Ο λοχαγός πλησίασε διστακτικά και ο Γέροντας τον ρώτησε πώς είναι ο στρατός μας, ενώ στην απάντησή του πως είναι καλά, ο πάτερ Παΐσιος είπε πως ο στρατός στέκεται ακόμη γιατί υπάρχουν καλοί αξιωματικοί και κυρίως στρατηγοί... Ακολούθως είπε: «Θα την πάρουμε την Πόλη, Γιώργο, αλλά θα γίνει μεγάλος πόλεμος! Και δε θα πάρουμε μόνο την Πόλη, αλλά και όλα τα μέρη της Μ. Ασίας που μας ανήκαν, από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι τη Σμύρνη... Κι ο πόλεμος, θα αρχίσει από τα εξαμίλια» διευκρινίζοντας «...από τα 6 μίλια της θάλασσας, που ζητάνε οι Τούρκοι, ενώ εμείς ζητάμε 12 μίλια που είναι κατοχυρωμένα»... «Θα γίνει μεγάλος πόλεμος και την Ελλάδα θα βοηθήσει η ξανθή φυλή...» (εννοώντας τους Ρώσους)

2.6. Οι θρύλοι μέσα από τη λαϊκή και τη λόγια δημιουργία¹³

¹³ - Παλαμά, Κ. ΑΠΑΝΤΑ, Αθήνα: Θ. Παπαδόπουλος, σελ.26, 126-137

- Φωτόδεντρο – Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

- Κουμάκης, Α. (2019). Οι θρύλοι του Μαρμαρωμένου Βασιλιά και της Κόκκινης Μηλιάς: https://www.huffingtonpost.gr/entry/oi-methoi-toe-marmaromenoe-vasilia-kai-tes-kokkines-melias_gr_5cee440ae4b0793c23479815

- Θρήνοι της Άλωσης: <http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/lamentations-constantinople.htm>

-Ελληνικός Πολιτισμός: Τραγούδια για την ίδρυση και την άλωση της Κωνσταντινούπολης: http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/mou/tragoudia_gia_tin_alosi.htm

- Φουρτούνης, Β. (2012). Οι θρήνοι για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης: <http://fourtounis.gr/arthra/2012/05/28/28-05-2012.html>

Τέτοιοι θαυμαστοί θρύλοι, που συνδέθηκαν με τόσο συνταρακτικά γεγονότα, ήταν φυσικό να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης του λαού, καθώς και πολλών λογοτεχνών μας. Έτσι:

* **«Πάρθεν η Ρωμανία»**¹⁴, ποντιακό τραγούδι για τον θρύλο με το μήνυμα της Άλωσης που διάβασε ο γιος της χήρας στην Τραπεζούντα. Ταυτόχρονα αποτελεί θρήνο για την Πόλη:

*Έναν πουλίν, καλόν πουλίν εβγαίν' από την Πόλην
ουδέ στ' αμπέλια κόνεψεν ουδέ στα περιβόλια,
επήγεν και-ν εκόνεψεν α σου Ηλί' τον κάστρον.
Εσείζεν τ' έναν το φτερόν σο αίμα βουτεμένον,
εσείζεν τ' άλλο το φτερόν, χαρτίν έχει γραμμένον,
Ατό κανείς κι ανέγνωσεν, ουδ' ο μητροπολίτης
έναν παιδίν, καλόν παιδίν, έρχεται κι αναγνώθει.
Σίτ' αναγνώθ' σίτε κλαίγει, σίτε κρούει την καρδίαν.
«Αλί εμάς και βάι εμάς, πάρθεν η Ρωμανία!»
Μοιρολογούν τα εκκλησιάς, κλαίγνε τα μοναστήρια
κι ο Γιάννες ο Χρυσόστομον κλαίει, δερνοκοπιέται, -
Μη κλαίς, μη κλαίς Αϊ-Γιάννε μου, και δερνοκοπισκάσαι
-Η Ρωμανία πέρασε, η Ρωμανία 'πάρθεν. -
Η Ρωμανία κι αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο.*

* Παλιό, ακριτικό, μυθικό και παραδοσιακό τραγούδι της Ρούμελης για τον τρόπο που θεμελιώθηκε και χτίστηκε η Κωνσταντινούπολη:

Όντας εθεμελιώνανε οι Αρχάγγελοι την Πόλη
*Φόντας εθεμελιώνανε οι Αρχάγγελοι την Πόλη,
αγγέλοι την χτίζανε κι αγγέλοι κουβαλάνε.
Απ' τ' Άγιον Όρος το νερό κι απ' την Αθήνα χώμα
κι από τα Ιεροσόλυμα πέτρες και κεραμίδια.
Σαν χτίσαν κι αποχτίσανε και βγήκανε στην άκρη
θρονιάσανε τη Δέσποινα, Κυρά να διαφιντεύει.
Θαμεύουνταν, ζιαστέκουνταν το πώς να την ειπούνε,
Πόλη Κωνσταντινούπολη, του Κωνσταντίνου η Πόλη.*

* Θρακιώτικο τραγούδι που εμπλέκει τον Μέγα Αλέξανδρο και τον ακρίτα Κωσταντή με την Άλωση, ενώ θυμίζει το ακριτικό «Του μικρού Βλαχόπουλου»:

Του Αλέξανδρου και του Κωσταντή
*Αλέξανδρος ο βασιλιάς κι ο Κωσταντής αντάμα
μαζ' έτρωγαν, μαζ' έπιναν σε μαρμαρένια τάβλα
μαζ' είχαν αλόγατά τς στο πλάγι τους δεμένα
[Κι εκεί που τρώγαν κι έπιναν και που χαροκοπούσαν]
κι ένα μικρό παιδόπουλο πααίνει και τους λέγει:
Καλά τρώτε και πίνετε καλά γλεντοκοπάτε
Μα ο Τούρκος πάτ'σε το Ρωμιό, πήρε τ' βασιλοσύνη
Αν πάτ'σε ο Τούρκος το Ρωμιό, πήρε και τ' βασιλοσύνη
τα ψάρια όπου ψένομεν στην κρύα βρύσ' να πέσουν...
[πηδούν τα ψάρια 'π' τον νταβά μισοτηγανισμένα
κι απ' τον Θιο ακούν λαλιά, η Πόλη θα τουρκέψει]*

* Ιστορικός, μελοποιημένος θρύλος της Άλωσης:

Καλογριά μαγέρενε
*Καλογριά μαγέρενε ψαράκια στο τηγάνι
και μια φωνή, ψιλή- ψιλή φωνή, απάνωθε της λέγει.*

«Πάψε γριά το μαγερείο κι η Πόλη θα τουρκέψει,
κι ο Μουχαμπέτης να μπει στην Πόλη καβαλάρης».
«Όταν τα ψάρια πεταχτούν και βγουν και ζωντανέψουν
τότε κι ο Τούρκος θε να μπει κι η Πόλη θα τουρκέψει».
Τα ψάρια πεταχτήκανε, τα ψάρια ζωντανέψαν
κι ο Αμιράς εισέβηκεν στην Πόλη καβαλάρης.

* «Κι η Δέσποινα ως τ' άκουσε», Ριζίτικο:

Ούλες οι μέρες του Θεού, καλές κι ευλογημένες,
Σαν την ημέρα της Λαμπρής, άλλη καμιά δεν είναι,
Απού σημαίνουν οι γ' εκκλησιές, τα μέγα μοναστήρια,
Σημαίνει κι η Αγια-Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι.

Με τετρακόσια σήμαντρα, με δεκαοχτώ καμπάνες,
Μ' εξήντα πέντε αρχιερείς, με διάκους τετρακόσιους,
Με εκατοδύο πνευματικούς, με το χαρτί στο χέρι.

Ψάλλει ζερβά ο βασιλιάς, δεξιά ο Πατριάρχης,
Ψάλλουνε το χερουβικό για να ξεβγάλουν τ' άγια
Και μια φωνή ακούστηκε, απ' αρχαγγέλου στόμα:

«Πάψετε το χερουβικό κι ας χαμηλώσουν τ' άγια
και δώστε λόγο στη Φραγκιά, την Πόλη επήρε ο Τούρκος
να 'ρθουν να την αδειάσουνε, πράμα να μην αφήσουν
να πάρουν την Αγια-Σοφιά, με τα χρυσά τζη τέμπλα
να πάρουν το Βαγγέλιο, Τράπεζα των αγίων».

Κι η Δέσποινα ως τ' άκουσε, τ' αμμάθιαν τζ' εδακρύσαν
κι ο Μιχαήλ κι ο Γαβριήλ την επαρηγορούσαν:
«Σώπασε αφέντρα και κυρά και μην πολυδακρύξεις
Πάλε με χρόνια με καιρούς πάλε δικά μας θα 'ναι».

* «Τρεις καλογέροι Κρητικοί», δημοτικό τραγούδι από την Πελοπόννησο:

Τρεις καλογέροι Κρητικοί και τρεις απ' τ' Άγιον Όρος
καράβι αρματώνανε και καλοσυγυρίζαν
(μα δεν το φτιάνανε πλατύ, μειδέ πολύ μεγάλο).
Στην πλώρη βάζουν το Σταυρό, στην πρύμνη το Βαγγέλιο
και μες στα μεσοκάταρτα την Παναγιά Παρθένα
να μην την βρουν οι άπιστοι (και μας την μαγαρίσουν.
-Σώπαινε, κυρα-Δέσποινα, και μην πολυδακρύξεις.
Πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά σου θα 'ναι).

* Το ίδιο τραγούδι σε παραλλαγή από την Κύπρο:

Τρεις καλογήροι Κρητικοί
Τρεις καλογήροι Κρητικοί και τρεις απ' τ' Άγιον Όρος
καράβι-ν-αρματώσανε με το Χριστός Ανέστη
και ψάλλουν τον Χερουβικό και τ' Άξιον Εστί (ως)
φωνή τους ήλθε απ' ουρανού και απ' Αρχαγγέλου στόμα:
«Πήραν την Πόλη, πήραν την, πήραν τη Σαλονίκη
πήραν και την Αγιά Σοφιά, το Μέγα Μοναστήρι
μόν' δώστε λόγο στη Φραγκιά...»

* Ένα δημοτικό της Μακεδονίας αναφέρει το θαύμα του παπά που μεταμορφώθηκε σε άγγελο και χάθηκε με τα Άγια Σκεύη πίσω από μια πόρτα, που οι Τούρκοι δε βρήκαν ποτέ.

Έπαψ' ευθύς η λειτουργιά, σωπάσαν οι ψαλτάδες,
η εκκλησιά αναστέναζε, σβηστήκαν τα καντήλια,
οι 'κόνες άρχισαν να κλαιν, να χύνουν μαύρα δάκρυα.
Κι ο βασιλιάς μετάλαβε με το φουσάτο τον όλο,

και στ' άλογο τον ρίχτηκε και πάει να πολεμήσει,
λέγοντας προς την Παναγιά και τους Αγίους όλους:
- Σώπασε κυρά Δέσποινα, και σεις Άγιοι μην κλαίτε
πάλε με χρόνους με καιρούς, πάλε δικά μας θα' ναι.
Και τη στιγμή που ο βασιλιάς από τη θήρα βγήκε,
ένας πανέμορφος παπάς στα χέρια τον κρατώντας
την Κοινωνιά και το Σταυρό και το Ιερό Βαγγέλιο,
έβγαλε μιαν οργιά φτερά και σαν αητός υψώθη
και πέταξε στους ουραμούς από 'να παραθύρι,
για να μην πέσουν στις Τουρκιάς τ' αντίχριστα τα χέρια.

* Ο **Ανδρέας Καρκαβίτσας** στα «**Λόγια της Πλώρης**»¹⁵ βάζει έναν απλό ναυτικό να αναφέρει στο υπόλοιπο πλήρωμα κομμάτια διαφόρων θρύλων εμπλέκοντας και τους δύο κατακτητές, Φράγκους και Τούρκους, ενώ ταυτίζει τον Ελληνισμό με τη Χριστιανοσύνη.

(Σε μονοτονική γραφή) «-Είμαστε άντρες εμείς ό,τι και να πεις είμαστε άντρες! Είπε ο υποναύκληρος καθισμένος ανάμεσα στο πλήρωμα. Έλληνας! Σου λέει ο άλλος δεν είναι παίξε-γέλασε...
...Να, κοίταζε στην Ανατολή. Εκεί που βγαίνει ο ήλιος, ήλιος λαμπρός και αβασίλευτος – ο ήλιος του Γένους μας. Όποιος δεν έχει μάτια, εκείνος δε βλέπει τη χαραυγή· εθνική χαραυγή, πόθος και καημός αιώνων όλων, όχι κουραφέξαλα...

...Η Αγιατράπεζα όμως δεν ακολουθεί. Η πλάκα που την έστησε ο Ιουστινιανός στη μέση του Ναού, λαμπρό ζαφείρι στη χρυσή σφεντόνα του· η πλάκα που άκουσε τόσα Νικητήρια και θυσίασε επάνω της ο Φώτιος, δεν πάει να κλειστεί σκλάβα στα δολερά τείχη, στ' αρπαχτικά χέρια του Ιννοκέντιου. Όχι, δεν πάει. Άνοιξε η καρίνα στα δύο και γλίστρησε η Αγιατράπεζα στα νερά του Μαρμαρά.

Και από τότε είναι εκεί καιρός διαμάντι, ήλιος κατάργυρος, νερό τρισάγιο. Μύρο ανεβαίνει από το βυθό και απλώνεται στο πρόσωπο της θάλασσας και κάθεται χρίσμα σωματικό, εθνικό πρώτ' απ' όλα! Όπως από το Δισκοπότηρο βγαίνει η σωτηρία του χριστιανού, θα έβγει από κει και η δική μας απολύτρωση.

Η χαραυγή του Γένους μας εκεί θ' ανατείλει ναι, εκεί θ' ανατείλει. Προβαίνει ολόενα η Αγιατράπεζα και βούλεται να πιάσει τη στεριά. Αργά ή γρήγορα θα την πιάσει τη στεριά. Και τότε σ' όλη την ελληνική γη από άκρη σ' άκρη, από νότο και βοριά, χαρούμενος ο ήλιος θα πυρώσει τους δούλους, καμπάνα θα σημάνει σε κάθε μιναρέ και τα τζαμιά θα ηχολογήσουν τη χριστιανική, την εθνική μας λειτουργία. Και τότε πάλε η Χρυσόπορτα θα στολίσει Ελλήνων βασιλιάδων τα τρόπαια. Τότε θα πάρουμε και τα κουρσεμένα πίσω. ... και η Πόλη μας θα γίνει καύχημα και στολίδι της Οικουμένης, όπως πριν τη μαράνει του Βενετσάνου το αγκάλιασμα και το βάρβαρο ποδάρι του Τούρκου. Ναι, θα ζήσουμε και θα θεριέψουμε και θα δοξαστούμε πάλι.

Είμαστε άντρες εμείς μωρ' είμαστε Έλληνες!

Και ορθός τώρα έριξε τα μάτια φλογερά στις σκοτεινές στεριές, σαν προφήτης του Ισραήλ, υμνώντας τη Γη της Επαγγελίας, ο υποναύκληρος. Και δεν ήταν, όχι, ο ναύτης ο ταπεινός. Ήταν ο Ελληνισμός ολόκληρος, με την ακλόνητη πίστη στις παραδόσεις και τους θρύλους του.»

* Ο **Κώστας Καρυωτάκης** στο ποίημα «**Μαρμαρωμένε Βασιλιά!**» μιλάει για τη γενναιότητα και το θάρρος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στη μάχη, για τον αταίριαστο, στο μεγαλείο του, θάνατό του και φυσικά για την πολυαναμενόμενη υλοποίηση του ομώνυμου θρύλου και τη δικαίωση:

Και ρίχτηκε με τ' άτι του μες στον εχθρόν τα πλήθια.
Το πύρινο το βλέμμα του σκοπούσε την τρομάρα

*και το σπαθί του τη θανή. Στα χάλκινά του στήθια
εξέσπασε η όργητα σε βροντερή κατάρα.*

*Εθόλωσαν τα μάτια του. Τ' αγνό το μέτωπό του,
θαρρείς, ο φωτοστέφανος της Δόξας τ' αγκαλιάζει.
Κι έπεσε χάμου ο Τρανός! Θρηνήστε το χαμό του.
Μα, μη! Σε τέτοιο θάνατο ο θρήνος δεν ταιριάζει.*

*Κι έπεσε χάμου ο Τρανός! Κυλίστηκε στο χώμα
ένας Τιτάν π' ακόμα χτες εστόλιζ' ένα θρόνο,
κι εσφάλισε —οϊμένανε!— για πάντ' αυτό το στόμα
που κάθε πίκρα ρούφαγε κι έχουν ελπίδες μόνο.
Μαρμαρωμένε Βασιλιά, πολύ δε θα προσμένεις.
Ένα πρωί απ' τα νερά του Βόσπορου κει πέρα
θε να προβάλει λαμπερός, μιας Λευτεριάς χαμένης,
ο ασημένιος ήλιος. Ω, δοξασμένη μέρα!*

* Το ποίημα «**Ο τελευταίος Παλαιολόγος**» (1882) του **Γ. Βιζυηνού** σχετίζεται με τους θρύλους του Μαρμαρωμένου Βασιλιά και της Κόκκινης Μηλιάς. Στην παράδοση, η γιαγιά συμβολίζει τις παλαιές γενιές και τα εγγόνια τη νέα γενιά, που πρέπει να κάνει το χρέος της:

- Τον είδες με τα μάτια σου, γιαγιά τον Βασιλέα
ή μήπως και σου φάνηκε, σαν όνειρο να πούμε,
σαν παραμύθι τάχα;
- Τον είδα με τα μάτια μου, ωσάν και σένα νέα,
Πα να γενώ εκατό χρονών, κι ακόμα το θυμούμαι
σαν να 'ταν χθες μονάχα.
- Απέθανε, γιαγιά;
- Ποτέ, παιδάκι μου, κοιμάται.
- Και τώρα πια δεν ημπορεί γιαγιάκα να ξυπνήσει;
- Ω, βέβαια! Καιρούς καιρούς, σηκώνει το κεφάλι,
και βλέπει αν ήρθεν η στιγμή, που 'χει ο Θεός ορίσει.
- Πότε, γιαγιά μου, πότε;
- Όταν τρανέψεις, γιόκα μου, ν' αρματωθείς, και κάμεις,
τον όρκο στην Ελευθεριά, συ κι όλη ή νεολαία,
θα σώσετε την χώρα.
- Κι ο βασιλιάς θα σηκωθεί τον Τούρκο να χτυπήσει.
Και χτύπα-χτύπα, θα τον πα πίσω στην κόκκινη μηλιά,
και πίσω από τον ήλιο, που πια να μη γυρίσει!

* Ο **Κωστής Παλαμάς** στη «**Φλογέρα του Βασιλιά**» (1910), μέσα από 12 Λόγους, αφηγείται το ταξίδι του Βασιλείου του Βουλγαροκτόνου στην Αθήνα και το ιστορικό παρελθόν του Γένους, υμνεί ελληνικούς τόπους, ενώ με λόγια σχεδόν προφητικά, μεταφέρει αγωνιστικό πνεύμα και ελπίδα αναγέννησης στον ελληνισμό, ο οποίος μετά από πολλά δεινά προσμένει την «ανάσταση» με τη βοήθεια του Θεού και του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά»:

- Πρώτος Λόγος: «Άγριο κι αν είναι το όραμα, καλό είναι το σημάδι.
Μπροστά σας ο αυτοκράτορας και νάτος ο δεσπότης,
ίδιος, ακέριος, άλιωτος όχι από κρίματα, όχι,
σα χτυπημένος από οργή ουρανικής το χέρι.
Μαρμαρωμένος βασιλιάς, θαυματουργός πατέρας,
άλιωτος, άγιο λείψανο, ξαναζωντανεμένος,
μήνυμα τρισευλογητό, σαν άγγελος Κυρίου...»
- Ενδέκατος Λόγος: «...Στην Πόρτα στη Χρυσόπορτα που ολάνοιχτη και αστράφτει,
καιροί, από σας, ηρωικοί, κι από των τροπαιούχων
αυτοκρατόρων πομπικό το πέραςμα, προσμένουν
να σε δοξολογήσουνε και να σε στεφανώσουν

και

με το στεφάνι που κανείς δε φόρεσε ως τα τώρα,
σε περιμένει ο Θρίαμβος ο γίγαντας και η Δόξα
σε περιμέν' η αγγέλισσα, Δέσποτα καβαλάρη.
Σα μυγδαλιά λουλούδιασε και ντύθηκε σα νύφη
απ' άκρη σ' άκρη η Πόλη σου κι όλου του κόσμου η Πόλη
για να διαβείς απάνου της, πατώντας την, αφέντης...»
«...Μαρμαρωμένος βασιλιάς, και θα ξυπνώ απ' το μήνμα
το μυστικό και το άβρετο που θα με κλή, θα βγαίνω,
και τη χτιστή Χρυσόπορτα ξεχτίζοντας θα τρέχω,
και καλιφάδων νικητής και τσάρων κυνηγάρης,
πέρα στην Κόκκινη Μηλιά θα παίρνω την ανάσα...»

* Στα ανέκδοτα ποιήματα του **Καβάφη** ανήκει το «**Πάρθεν**», το οποίο, εμπνευσμένο από το ομότιτλο ποντιακό μοιρολόι, αναφέρεται στην Άλωση, καθώς και στον Θρύλο με τον γιο της χήρας που διάβασε το μήνυμα της Άλωσης στη Μητρόπολη της Τραπεζούντας:

«Αυτές τις μέρες διάβαζα δημοτικά τραγούδια,
για τ' άθλα των κλεφτών και τους πολέμους,
πράγματα συμπαθητικά, δικά μας, Γραικικά.

Διάβασα και τα πένθιμα για το χαμό της Πόλης.
«Πήραν την Πόλιν, πήραν την, πήραν τη Σαλονίκη.»
Και τη Φωνή που εκεί που οι δυο εψέλναν,
«ζερβά ο βασιλιάς και δεξιά ο Πατριάρχης»,
ακούστηκε κι είπε να πάνουν πια
«πάψτε παπάδες τα χαρτιά και κλείστε τα Βαγγέλια».
Πήραν την πόλιν, πήραν την, πήραν τη Σαλονίκη.

Όμως απ' τ' άλλα πιο πολύ με άγγιξε το άσμα
το Τραπεζούντιον με την παράξενή του γλώσσα
και με τη λύπη των Γραικών των μακρινών εκείνων
που ίσως όλο πίστευαν πως θα σωθούμε ακόμη.

Μα αλίμονον μοιραίον πουλίν «απέ την Πόλη έρται»
με στο «φτερούλιν αθε χαρτίν περιγραμμένον
κι ουδέ στην άμπελον κονεύ' μηδέ στο περιβόλι
επήγεν και εκόνεψεν στου κυπαρίσσ' την ρίζαν».
Οι αρχιερείς δεν δύνανται (ή δε θέλουν) να διαβάσουν
«Χέρας υιός Γιανίκας έν» αυτός το παίρνει το χαρτί.
και το διαβάζει κι ολοφύρεται.
«Σίτ' αναγνώθ' σίτ' ανακλαίγ' σίτ' ανακρούγ' την κάρδιαν.
Ν' αοιλλή εμάς να βái εμάς η Ρωμανία πάρθεν.»

* Τα **Ευζωνάκια**, δημοτικοφανές τραγούδι σε στίχους **Ζαχαρία Παπαντωνίου**, που εκφράζει τη Μεγάλη Ιδέα:

Στην Αγια-Σοφιά αγνάντια βλέπω τα ευζωνάκια.
Τα ευζωνάκια τα καημένα στους πολέμους μαυρισμένα.
Κλέφτικο χορό χορεύουν και αντίπερα αγναντεύουν.
Κι αγναντεύοντας την Πόλη τραγουδούν και λένε:
-Τούτοι είναι οι χρυσοί της θόλοι, αχ! κατακαημένη Πόλη,
να ή μεγάλη Εκκλησιά μας, πάλι θα γενεί δικιά μας.
Στην κυρά τη Δέσποινά μας, πες να μη λυπάται.
Στις εικόνες να μην κλαίνε, τα ευζωνάκια μας το λένε.

*Κι ο παπάς που είναι κρυμμένος μέσα στο άγιο βήμα,
τα ευζωνάκια δε θ' αργήσει να βγει να τα κοινωνήσει.
Και σε λίγο βγαίνουν τ' άγια μέσα από μυρτιές και βάγια.*

* Το τραγούδι «**Θα 'ρθεις σαν αστραπή**»¹⁶, από τον δίσκο «**Μαρμαρωμένος Βασιλιάς**» σε στίχους και μουσική του **Σταμάτη Σπανουδάκη** συνδέεται άμεσα με τον ομώνυμο θρύλο:

*Θα 'ρθεις σαν αστραπή
Θα χει η χώρα γιορτή
θάλασσα γη και ουρανός
στο δικό σου φως.
Θα ντυθώ στα λευκά
να σ' αγγίζω ξανά
φως εσύ και καρδιά μου εγώ
πόσο σ' αγαπώ.*

*Βασιλεύς Βασιλέων, Βασιλεί Βοήθει, έλεος, έλεος Επουράνιε Θεέ
Κωνσταντίνος Δραγάτσης Παλαιολόγος, έλεω Θεού Αυτοκράτωρ των Ρωμαίων.
Στην πύλη του αγίου Ρωμανού, καβαλικά τη φάρα του την ασπροποδαράτην,
Τέσσερα Βήτα, έλεος, έλεος, Μαρμαράς, Βόσπορος και Μαύρη Τρίτη
Φρίζον ήλιε, στέναζον γη, Εάλω ή πόλη,
Εάλω η πόλη Βασιλεύουσα, πύλη χρυσή κι ο πορφυρογέννητος στην Κόκκινη Μηλιά.
Η πόλη ήταν το σπαθί, η πόλη το κοντάρι, η πόλη ήταν το κλειδί της Ρωμανίας όλης
Σώπασε Κυρά Δέσποινα και μην πολυδακρύξεις,
πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά Σου θα 'ναι.*

*Στην πύλη του αγίου Ρωμανού
έφυγες για αλλού
κι άγγελος θα σε φέρει εδώ
στον σωστό καιρό.
Μες την Άγια Σοφία
θα βρεθούμε ξανά
λειτουργία μελλοντική
οι Έλληνες μαζί*

* Το τραγούδι «**Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς**»¹⁷ σε στίχους **Πυθαγόρα** και μουσική **Απόστολου Καλδάρα**, συνδέεται επίσης με τον ομώνυμο θρύλο:

*Έστειλα δυο πουλιά στην Κόκκινη Μηλιά
που λένε τα γραμμένα,
το 'να σκοτώθηκε, τ' άλλο λαβώθηκε
δε γύρισε κανένα.*

*Για τον μαρμαρωμένο βασιλιά
ούτε φωνή, ούτε λαλιά.
τον τραγουδάει όμως στα παιδιά,
σαν παραμύθι η γιαγιά.*

*Έστειλα δυο πουλιά στην Κόκκινη Μηλιά
που λένε τα γραμμένα,
το 'να σκοτώθηκε, τ' άλλο λαβώθηκε
δε γύρισε κανένα.*

Ενώ, σύμφωνα με τον **Νικηφόρο Βρεττάκο**:

«Ουκ εάλω η Πόλις. Ουκ εάλω η ρίζα, ουκ εάλω το φως!

¹⁶ *Θα 'ρθεις σαν αστραπή:* <https://www.youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE>

¹⁷ *Αλεξίου, Χ. Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς:* <https://www.youtube.com/watch?v=fc4N8Q1P5J0>

Ουκ εάλω η Βασιλεύουσα ψυχή των Ελλήνων»

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΘΡΗΝΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ

ΤΗΝ ΠΟΛΗ¹⁸

Οδυνηρά και καθοριστικά για το μέλλον γεγονότα, όπως η Άλωση, προκαλούν δημιουργίες που φανερώνουν τη συγκίνηση του Γένους. Δημιουργίες είτε καθαρά δημοτικές είτε λόγιες, αλλά λαϊκές στην έμπνευσή τους, με το ίδιο θέμα και με τον ίδιο ρόλο, να ικανοποιήσουν την ανάγκη έκφρασης του κοινού αισθήματος.

Οι θρήνοι για την Πόλη αποτύπωσαν ιστορικές στιγμές του Έθνους και επιβίωσαν τόσους αιώνες. Έτσι, πολλοί εμπεριέχουν στερεότυπους στίχους, όπως «*Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα επουράνια*» ή «*Σώπασε κυρά-Δέσποινα...*».

Οι περισσότεροι, παραλλαγές λίγων αρχέτυπων τραγουδιών που προέρχονται από συρραφή στίχων παλαιότερων, εκφράζουν θρήνο, παρηγοριά και ελπίδα και έχουν μελοποιηθεί.

Σύμφωνα με τον Λίνο Πολίτη (όπ. αναφ. Πολίτης, 1980, 106) τα ιστορικά τραγούδια, όπως και τα κλέφτικα, μοιάζουν με τα μοιρολόγια. Έτσι, μπορεί να υπάρξει σύγχυση στην κατάταξή τους. Άλλωστε, εμείς οι Έλληνες θρηνούμε τραγουδώντας. Έτσι, τραγούδια όπως το «**Πάρθεν η Ρωμανία**», θεωρούνται τραγούδια, που μάλιστα αναφέρονται σε κάποιον θρύλο, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν θρήνο για το τραγικό συμβάν.

* Το δημοτικό τραγούδι «**Της Αγια-Σοφιάς**» είναι ο παλαιότερος θρήνος για την Άλωση. Βρέθηκε σε χειρόγραφο του 15^{ου} αιώνα με τίτλο «**Ανακάλημα τῆς Κωνσταντινούπολης**». Είναι ιστορικό και ανήκει στη δεύτερη περίοδο (1453-1821) της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Στην παρακάτω μορφή του δημοσιεύτηκε το 1914 από τον Νικόλαο Πολίτη στη συλλογή του «**Εκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ**», ενώ προέρχεται από τα προγενέστερο ποίημα: «**Μοιρολόι της Παναγιάς**».

*Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γης, σημαίνουν τα επουράνια,
σημαίνει κι η Αγια-Σοφιά, το μέγα μοναστήρι,
με τετρακόσια σήμαντρα κι εξήντα δυο καμπάνες,
κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και διάκος.
Ψάλλει ζερβά ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' την πολλή την ψαλμουδιά εσειόντανε οἱ κολόνες.*

18

- Δημαράς, Κ. (7^η έκδοση 1985). *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ*. Αθήνα: *ΙΚΑΡΟΣ*, σελ. 50-53

- Θρηῖνοι τῆς Ἀλώσεως: <http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/lamentations-constantinople.htm>

- Φουρτούνης, Β. (2012). *Οι θρήνοι για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης*: fourtounis.gr/arthra/2012/05/28/28-05-2012.html

- Φωτόδεντρο – Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

Να μούνε στο χερουβικό και να 'βγει ὁ βασιλέας,
φωνή τους ἦρθε ἐξ ουρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
«Πάψετε το χερουβικό κι ας χαμηλώσουν τ' Ἅγια,
παπάδες πάρτε τα ιερά και σεις κεριά σβηστείτε,
γιατί 'ναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη να τουρκέψει.
Μόν' στείλτε λόγο στη Φραγκιά, να 'ρθουν τρία καράβια,
το 'να να πάρει το σταυρό και τ' ἄλλο το βαγγέλιο,
το τρίτο το καλύτερο, την ἅγια Τράπεζά μας,
μη μας την πάρουν τα σκυλιά και μας τη μαγαρίσουν».
Ἡ Δέσποινα τaráχτηκε και δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
«Σώπασε κυρά-Δέσποινα, και μη πολυδακρύξεις,
πάλι με χρόνους, με καιρούς, πάλι δικά μας θα 'ναι».

* Στους θρήνους τα πουλιά συμμετέχουν στο πένθος και παύουν να κελαηδοῦν, ὅπως στο Θρακιώτικο «**Γιατί πουλί μ' δεν κελαηδεῖς**»:

Γιατί πουλί δεν κελαηδεῖς πως κελαηδούσες πρώτα;
Για πώς μπορώ να τραγουδῶ 'πως κελαηδούσα πρώτα;
μου κόψαν τα φτερούδια μου, μου κόψαν τη λαλιά μου,
μας πήρανε την Πόλη μας και την Ἀγιά Σοφιά μας.

* Το ἴδιο συμμετέχει και ὁ ἥλιος:

Ἦλιε που βγαίνεις το πρωί και βράδυ βασιλεύεις,
ὅλο τον κόσμο γκιζεράς κι ὅλη την οἰκουμένη.
Για πές μας τ' εἶδες σήμερα κι εἶσαι σκοτεινιασμένος;"
"Τι να σας πω μωρέ παιδιά, τι να σας μολογήσω;
Επήρε ὁ Τούρκος τη Σοφιά, το Μεγα Μοναστήρι

Ενῶ πιο τραγικά ἀπαντά ὁ ἥλιος στην Ποντιακή παραλλαγή:

Αἰλί, ντ' εἶδαν τα μάτια μου'ς σο σημερινόν τη μέραν.
Αντὶς ἀρνιά παιδιά σπαζ' νε, ἀντὶς πρόβατα μάννες,
ἀντὶς τα κράρα τ' ἀκλερα, σπάζ' νε τα παλληκάρια.

* Θρήνος που δείχνει το μέγεθος της καταστροφῆς και τη συμμετοχή ὅλης της φύσης:

Εσεῖς βουνά θρηνήσετε και πέτρες ραγισθεῖτε
και ποταμοὶ φυράσετε και βρύσες ξεραθεῖτε
.....
και συ σελήνη του ουρανοῦ τη γη μην τη φωτίσεις
κι εσεῖς νερά τρεχάμενα σταθεῖτε μην κινείσθε
και θάλασσα βρυχήσθητι την συμφοράν της Πόλης.

* Σε ἄλλους θρήνους το μήνυμα το μεταφέρουν ναυτικοί:

«**Ανακάλημα Κωνσταντινουπόλεως**»
Θρήνος κλαυθμός και ὀδυρμός και στεναγμός και λύπη,
Θλίψις ἀπαραμύθητος ἔπεσεν τοῖς Ρωμαίοις.
.....
και κάτεργον το υπάντησε, στέκει και ἀναρωτά το:
-"Καράβιν, πόθεν ἔρκεσαι και πόθεν κατεβαίνεις;"
-"Ερκομαι ἀκ τα' ἀνάθεμα κι ἐκ το βαρύν το σκότος,
ἐκ την ἀστραποχάλαζην, ἐκ την ἀνεμοζάλην
.....
Ελάλησεν ὁ ταπεινός με τα καμένα χεῖλη:
— «Κόψετε το κεφάλιν μου, χριστιανοὶ Ρωμαῖοι·
ἐπάρετέ το, Κρητικοί, βαστάτε το στην Κρήτην
να το ἰδοῦν οἱ Κρητικοί, να καρδιοπονέσουν,
.....
Ἦλιε μου, ἀνάτειλε παντοῦ, σ' οὔλον τον κόσμον φέγγε
.....
και τώρα την Τουρκόπολην, δεν πρέπει πιο να φέγγεις

Θρήνος, περίπου σύγχρονος με την Άλωση που, όπως και οι όμοιοί του, είναι λιγότερο αναλυτικός και λιγότερο λόγιος, ενώ έχει στοιχεία δημοτικού τραγουδιού.

* «Θρήνος της Κωνσταντινουπόλεως»:

Εκείνη η μέρα η σκοτεινή, αστραποκαϊμένη
της τρίτης της ασβολερής, της μαυρογελασμένης,
της θεοκαρβουνόκαυστης, πουμπαρδοχαλασμένης,
έχασε μάνα το παιδί και το παιδίν τη μάναν,
και των κυρούδων τα παιδιά υπάν ασβολωμένα,
δεμένα από το σφόνδυλα όλα αλυσοδεμένα
δεμένα από τον τράχηλον και το ουαί φωνάζουν.
με την τρομάραν την πολλήν, με θρηνισμόν καρδίας·
.....
να πάτε όλοι κατ' εχθρών, κατά των Μουσουλμάνων,
και δεύτε εις εκδίκησιν, τρέχετε μη σταθήτε,
τον Μαχουμέτην σφάζετε, μηδέν αναμελείτε,
την πίστιν των την σκυλικήν να την λακτοπατήτε.
.....
ω, Κωνσταντίνε Δράγαζη, κακήν τύχην οπού 'χες,
και τι να λέγω, ουκ ημπορώ, και τι να γράφω ουκ οίδα,
σκοτίζει μου το λογισμόν ο χαλασμός της πόλης.

* «Άλωσις Κωνσταντινουπόλεως» Σημαντικός θρήνος που εκφράζει την οικουμενικότητα της απήχησης του τραγικού γεγονότος:

Ω βασιλεύ παμφρόνιμε, κακόν ριζικόν που 'χες!
.....
Όποιος είναι χριστιανός την Πόλιν ας την κλαύσει
.....
Ένι του κόσμου χαλασμός και συντελεία μεγάλη,
συντελεσμός των Χριστιανών των ταπεινών Ρωμαίων,
όμως ας το θλίβουν πολλά και τα γένη Λατίνων
δια τούτο που συνέβηκε βασιλείαν Ρωμαίων,
διότ' ήτον σπίτιν ολονών, Ρωμαίων και Λατίνων
.....
Λέγουσιν αναλήφθησαν στον ουρανό απάνω
τα λείψανα τα άγια και του Χριστού τα πάθη,
οι άγγελοι τα πήρασιν εμπρός εις τον δεσπότην
.....
Τις είδεν ή τις ήκουσεν ποτέ του τέτοιον πράμα,
Οι ασεβείς να πάρουσι το σπίτι των αγίων

* Σε θρήνο όπου κλαίνει για τη συμφορά τα τέσσερα Πατριαρχεία, εκφράζεται η ελπίδα με μια ευχή: Μόνον Θεός ο Κύριος να με παρηγορήσει και εις εμένα την πτωχή έλεος να ποιήσει.

* Σε θρήνο από την Καρδίτσα εκφράζεται ο θυμός για τον ρόλο των Φράγκων:

Να 'μαν δεντρί, λέει, στη Βενετιά, χρυσή μηλιά στην Πόλη,
και κόκκινη τριανταφυλλιά μες τους επτά ουρανούς.
Ν' ανέβαινα να βίγλιζα την Πόλη πώς τουρκεύει.
"Πόλη μου, για δε χαίρεσαι; για δε βαράς παιγνίδια;
"Το πώς μπορώ να χαίρομαι και να βαρώ παιγνίδια.
Μέσα με δέρνει ο θάνατος, ν' όξω με δέρν' ο Τούρκος
κι απ' τη δεξιά μου τη μεριά Φράγκος με πολεμάει".

* Πιο εμφανής είναι η αγανάκτηση σε Ριζίτικο Θρήνο:

Πόλη και πού' ν' οι πύργοι σου, και τα καμπαναριά σου
και πού' ν' οι γι-αντρειωμένοι σου, ν-όμορφα παληκάρια;
Η μαύρη γης τα χαίρεται, στο μαυρισμένον Άδη.

*Δεν έχω αμάχι τση Τουρκιάς, μηδέ κακιά του Χάρου,
μον' έχω αμάχι τση Φραγκιάς, αμάχι έχω του Φράγκου.*

* Ο θρήνος «Πατήσαν την Αγια-Σοφιά»:

*Γιε μου πατήσαν την Αγιά Σοφιά,
το μέγα μοναστήρι-κι όι Μαρούλα μου
πήραν παιδιά απ' το δάσκαλο, κορίτσια απ' το κερκέφι,
πήραν μια δόλια πεθερά, με δεκαοκτώ νυφάδες.
N' όλες οι νύφες περπατούν κι όλες μπροστά πηγαίνουν,
μια νύφη άλλο μικρότερη, δεν μπορ' να περπατήσει.
Περπάτα νύφη μ' θαρρετά σαν τσ' άλλες τις νυφάδες.
Δεν μπορώ, αϊ μάνα μ', δεν μπορώ, δεν μπόρ' να περπατήσω.
Με κλαίει ο πόνος των παιδιών και ο χαμός τ' αντρός μου.*

* Ένας ακόμη θρήνος από τη Στερεά Ελλάδα και τη Θεσσαλία:

*«Σήκω καημένη Κωνσταντή»
Σήκω καημένη Κωνσταντή.
στην εκκλησιά να πάμε.
Σήκω και ψέλνουν εκκλησιές,
ψέλνουν τα μοναστήρια.
Ψέλνει και η Αγιά Σοφιά με τις χρυσές καμπάνες.
Σιμά να βγούνε τα Ιερά, σιμά να βγούνε τ' Αγια,
φωνή τους ήρθ' απ' ουρανού, που μες' απ' τα ουράνια:
«Πάψετε το Χερουβικό και την Τιμιωτέρα,
παπάδες πάρτε τα ιερά, ψαλτάδες τα χαρτιά σας,
τι' σήμερα πατήσανε την πόλη μας οι Τούρκοι».
Η Παναγιά η Δέσποινα Τα ήκουσε και δακρύζει.
«Σώπα, κυρά μου Δέσποινα και μην πολυδακρύζεις
πάλι με χρόνια με καιρούς, πάλι δικά σου θα 'ναι».*

* Συγκινητική είναι η μπαλάντα «**Πόλη Κωνσταντινούπολη**¹⁹», που τραγουδά η Μαρία Φαραντούρη σε στίχους Μέντη Μποσταντζόγλου και μουσική Νότη Μαυρουδή, στο δίσκο «Κάπου ανατολικοδυτικά» (1989):

*Πόλη Κωνσταντινούπολη πατρίδα μου χαμένη
βασίλισσα των πόλεων χιλιотραγουδισμένη
είσαι στον κόσμο ξακουστή από την ομορφιά σου
για του Βοσπόρου τα νερά και την Αγια-Σοφιά σου.
Πόλη Κωνσταντινούπολη πατρίδα μου χαμένη
η θύμησή σου στην καρδιά νοσταλγικά μου μένει
κι όσο κι αν είμαι μακριά απ' τα άγια χώματά σου
ο λογισμός μου βρίσκεται παντοτινά κοντά σου.*

* Στην παράσταση «Και με φως και με θάνατον ακαταπαύστως»²⁰ ο Γιώργος Νταλάρας τραγουδά το ποντιακό «Η Ρωμανία Επάρθεν» και η Λυδία Κονιόρδου απαγγέλλει το «Πάρθεν» του Καβάφη. Μια παράσταση που μεταδίδεται και μέσω YouTube.

Θεωρώ άξιο αναφοράς, ότι (όπ. αναφ. Δημαράς. 1985, 51-53) η Άλωση δεγέννησε στη συνείδηση των

¹⁹ Πόλη Κωνσταντινούπολη: η
²⁰ Η Ρωμανία Επάρθεν (Νταλάρας)

ανθρώπων την εντύπωση του τέλους και έκτοτε η χρησμολογική παραγωγή γίνεται ελπιδοφόρα. Έτσι, υπάρχουν και χρησμοί για «το τέλος της βασιλείας του Ισμαήλ» που συντέλεσαν στη δημιουργία σχετικών θρύλων. Χειρόγραφα του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα γράφουν:

*Εφθασεν καιρός του τρύγου
ως δια να ξολοθρεύσει
παν γένος Ισμαηλίων...*

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΑΔΟΣΗ ΘΡΥΛΩΝ ΚΑΙ ΘΡΗΝΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

http://athensvoicecitynews.blogspot.com/2018/06/blog-post_19.html

Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επιβίωση των θρύλων και των θρήνων και γενικά της παράδοσης. Θρύλοι και θρήνοι που κατόρθωσαν να επιβιώσουν αιώνες, μέσα από την προφορική κυρίως παράδοση, θα μπορέσουν τώρα να εξαπλωθούν και στις νεότερες γενιές, οι οποίες, κατά τη γνώμη μου, δεν έχουν μεγάλη επαφή με αυτούς. Νομίζω ότι η ύπαρξη της πυρηνικής οικογένειας με την απουσία της «γιαγιάς» που τους μετέδιδε στα εγγόνια της, ο σύγχρονος τρόπος ζωής με τον περιορισμένο χρόνο επαφής των μελών της οικογένειας και η ελάχιστη παρουσία θρύλων και θρήνων στα αναλυτικά προγράμματα, είναι κάποιοι από τους λόγους που μας οδήγησαν, ίσως, σε αποξένωση από αυτούς. Τα σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας, όπου όλοι, και κυρίως οι νέοι, έχουν άμεση πρόσβαση, με τη ζωντανή, παραστατική και εύπεπτη παρουσίασή τους μπορούν να συμβάλλουν στην επιβίωση και τη διατήρησή τους στη μνήμη μας.

* Ο Εθνικός Συσσωρευτής Εκπαιδευτικού Περιεχομένου - Φωτόδεντρο²¹, στο μαθησιακό αντικείμενο: Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης - Θρήνοι, Θρύλοι, Παραδόσεις, προσφέρει διαδραστική παρουσίαση ιστορικού υλικού και διερευνητική δραστηριότητα για την Άλωση της Πόλης από τους Οθωμανούς, το 1453, μέσα από ποιήματα, τραγούδια, αρχεία ήχου, βίντεο, εικόνες, κειμενικές πληροφορίες. Ένα Μαθησιακό Αντικείμενο που πρέπει να αξιοποιείται από τους εκπαιδευτικούς.

²¹ Φωτόδεντρο – Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

* Ο Γάλλος ζωγράφος, γλύπτης και γραφίστας, Antoine Helbert, δημιούργησε γραφιστική αναπαράσταση της Πόλης²² με εντυπωσιακούς ψηφιακούς πίνακες που ζωντανεύουν το μακρινό παρελθόν.

* Το εκπαιδευτικό δίκτυο Alfavita²³, προβάλλει σε ψηφιακή αναπαράσταση την Κωνσταντινούπολη τις ημέρες της πολιορκίας.

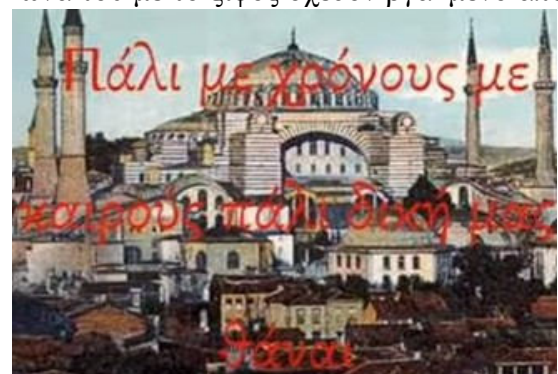
* Σε ιστοσελίδα του YouTube²⁴ υπάρχει DVD με 20 θρήνους, εμπλουτισμένο με εικόνες.

* Στην ιστοσελίδα του Αθηνοδρόμιου²⁵, υπάρχουν πληροφορίες για τους θρήνους και DVD με 9 θρήνους και τραγούδια για την Άλωση.

* Άλλη ιστοσελίδα²⁶ προβάλλει ένα ημίωρο βίντεο με τις κρυφές πύλες της Αγίας Σοφίας, τις υπόγειες στοές και διάφορους θρύλους, όπως αυτός του Μαρμαρωμένου Βασιλιά.

* Σε δύο, σχεδόν ημίωρα, βίντεο παρουσιάζονται σκηνές από την Άλωση της Πόλης, ενώ ακούγονται δύο αφιερώματα της Κυπριακής Ραδιοφωνίας²⁷ (ΡΙΚ), από τη ραδιοφωνική εκπομπή «Από Σάββατο σε Σάββατο», όπου μεταφέρονται ιστορικές μνήμες και θρύλοι, ενώ ακούγονται τραγούδια και θρήνοι, όπως: «Πόλη Κωνσταντινούπολη», «Σημαίνει ο Θεός», «Θα 'ρθεις σαν αστραπή». Είναι συγκλονιστικό ότι ακούγονται και μαρτυρίες ατόμων, τα οποία Τούρκοι μετέφεραν σε κρυφό σπήλαιο κοντά στην Πόλη, όπου είδαν τον Μαρμαρωμένο Βασιλιά, Ιωάννη Βατάτζη, μισοσηκωμένο στον αγκώνα του με το ξίφος σχεδόν βγαλμένο από το θηκάρι του.

ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΠΗΡΑΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ, ΠΗΡΑΝ ΤΗΝ	
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΑΚΗ	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ
1. Γιατί πουλί δεν κελαηδείς	12. Πήραν την Πόλιν
2. Σημαίν' Θεός, σημαίν' η γη	13. Ποι πάς Χαλιβονάι μου
3. Να πέταγα πολύ ψηλά	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΡΟΥΜΕΛΗ
4. Τρία καράβια φεύγουνε	14. Θέλω ν' ανέβω σε βουνό
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ	15. Ήλπε που βγαίνεις το πρωί
5. Από την Πόλη ως τη Σαλονίκη	16. Σήκω, καμήνε Κοκκοσάντη
6. Να μ'μέν' δεντρί στη Βενετιά	ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
7. Στην Πόλη γράφουν τα χαρτιά	17. Τρεις καλονέροι Κρητικοί
ΘΡΗΝΟΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟ	18. Μον δώστε λόγο στη Φραγκά
8. Την Πόλιν όντες όρξεν	19. Ένα πολλάσι Εβέρην
9. Αγιά Σοφιά μοιραλογά	20. Ν' εσείς πουλάι μ' τυτούμνα
10. Καλοί γειτόνοι έλεγαν	
11. Έναν πουλίν, καλόν πουλίν	

²² Now24.O Antoine Helbert δημιουργεί εντυπωσιακή ψηφιακή αναπαράσταση της Κωνσταντινούπολης: now24.gr/o-antoine-helbert-dimiourgia-mia-entiposiaki-psifiaki-anaparastasi-tis-konstantinoupolis-ikones/

²³ Alfavita. Ψηφιακή αναπαράσταση: Έτσι ήταν η Κωνσταντινούπολη τις ημέρες της πολιορκίας: alfavita.gr/epistimi/257359_psifiaki-anaparastasi-etsi-itan-i-konstantinoypoli-tis-imeres-tis-poliorkias

²⁴ Πήραν την Πόλη Πήραν την/Θρήνοι για την Άλωση της Πόλης: youtube.com/watch?v=-oDNCA4r9Xg

²⁵ Αθηνοδρόμιο. Τραγούδια της Άλωσης: athinodromio.gr/τραγούδια-της-άλωσης/#.Xd0edugzbIU

²⁶ Τα Μυστήρια και οι Θρύλοι της Αγίας Σοφίας: https://www.youtube.com/watch?v=XwfWioT_PfA

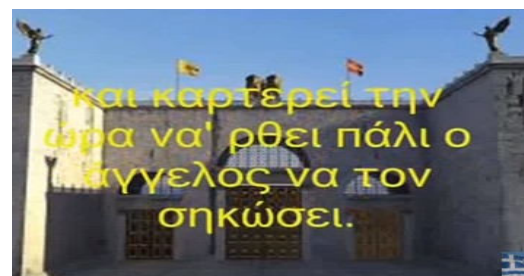
²⁷ Άλωση της Πόλης & Μαρμαρωμένος Βασιλιάς (Α' και Β' μέρος): <https://www.youtube.com/watch?v=I-2JqZPMZ6A> και <https://www.youtube.com/watch?v=jtY3Qsj3Upc>

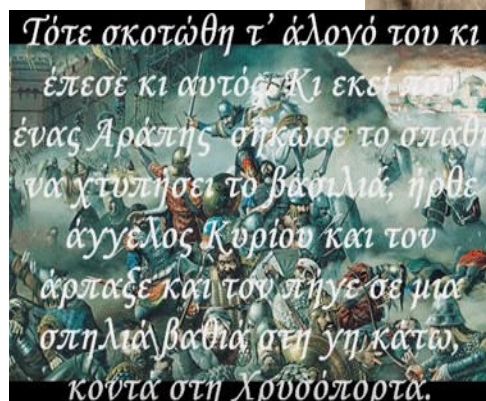

* Σπουδαίο είναι το βίντεο «Ο Θρύλος του Μαρμαρωμένου Βασιλιά»²⁸ όπου ο θρύλος παρουσιάζεται ως λογότυπο εικόνων, ενώ ακούγεται το τραγούδι «Θα 'ρθεις σαν αστραπή».

* Ο Χρόνης Αηδονίδης σε βίντεο²⁹ τραγουδά Θρήνο για την Άλωση.

* Σε βίντεο το τραγούδι «Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς»³⁰ με τη Χάρis Αλεξίου. Εμφανίζονται εικόνες της Άλωσης και ο ομότιτλος θρύλος.

* Στα ηλεκτρονικά μαθήματα ψηφιακής τάξης, στο αντίστοιχο κεφάλαιο της Ιστορίας της Ε' τάξης³¹, ιστορικά γεγονότα και τραγούδια ζωντανεύουν μέσα από βιντεομαθήματα, κουίζ και διαδραστικά παιχνίδια.

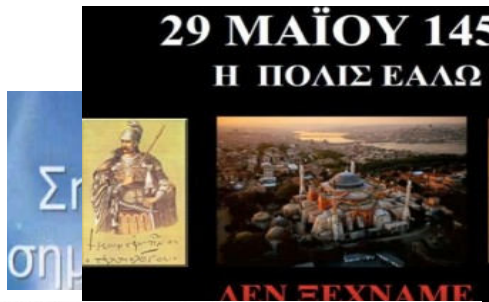

²⁸ Ο Θρύλος του Μαρμαρωμένου Βασιλιά: <https://www.youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE>

²⁹ Αηδονίδης, Χ. Θρήνος για την Άλωση της Πόλης: [youtube.com/watch?v=l8vjNa5botA](https://www.youtube.com/watch?v=l8vjNa5botA)

³⁰ Αλεξίου, Χ. Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: <https://www.youtube.com/watch?v=fc4N8Q1P5J0>

* Σε άλλες ιστοσελίδες³² υπάρχουν σε βίντεο θρύλοι, θρήνοι και τραγούδια της Αλωσης:

Σημ.: Το ως άνω τραγούδι ξεκινάει με τους στίχους του τραγουδιού του «Κριματισμένου» (παράλογη) και συνεχίζει με στίχους εκ των γνωστών, που έχουν ως θέμα την διακοπή της στην Αγία Σοφία τελευταία λειτουργία. Γύρω απ' αυτό το θέμα δημιουργήθηκαν πολλοί θρύλοι που διατηρούσαν άσβεστη την ελπίδα της επανάκτησης της Πόλης και της Αγιά-Σοφιάς και δυνάμωναν τις προσπάθειες για την εθνική αποκατάσταση. Θά αναφέρω μία που έχει καταγράψει ο «πατέρας» της ελληνικής λαογραφίας, Ν. Πολίτης:

Ο παπᾶς τῆς Ἀγιά Σοφιάς

«Όταν οί Τούρκοι μπήκαν 'ς τὴν Ἀγιά-Σοφιά, ἕνας παπᾶς ἔκα-
νε τὴ λειτουργία. Οἱ χριστιανοὶ ποὺ ἦσαν μαζωμένοι ἐσκόρπισαν, κ'
ἕνας γιαντίταρος σήκωσε τὸ σπαθὶ του νὰ σκοτώσῃ τὸν παπᾶ. Ἀλλὰ
δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κόψῃ, γιατί ἀφανίστηκε ἀπ' ἐμπρὸς του, καὶ θὰ
γυρίσῃ πάλι νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία τὸν καιρὸ ποὺ ἡ Ἀγιά-Σοφιά
θὰ γίνῃ πάλι δική μας».

Σημ.: Τραγούδια, ἀναφερόμενα σὲ τρεῖς Κρητικούς καλογέροντες, ποὺ ἀρμάτω-
ναν καράβι, ψάλλοντας τὸ χερουδικὸ καὶ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» ἢ τὸ «Ἄξιόν ἐστιν
ὡς» συναντᾶμε σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας. Πράγματι, κατὰ τὴν ἄλωση 40
μοναχοί, κλεισμένοι στὸν ἕνα ἀπ' τοὺς τρεῖς πύργους τῆς παραλίας, τὸν πύργο
τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, πολέμησαν γενναῖα καὶ δὲν παραδόθηκαν, προτιμήσαντες
τὴν αὐτοθυσία. Τοὺς ἄλλους δύο πύργους τῆς παραλίας, τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Λέ-
οντος, τοὺς ὑπερασπίζονταν Κρητικοί, ποὺ ἦσαν οἱ μόνοι ποὺ δὲν ἠττήθηκαν καὶ
δὲν κατέθεσαν τὰ ὅπλα.

Όταν ὁ Μωῦαμὲθ πληροφορήθηκε τὴν ἀντίσταση τῶν μοναχῶν, ποὺ εἶχαν δικό
τους πλοῖο καὶ μποροῦσαν νὰ φύγουν ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν ἀγῶνα, καθὼς
καὶ τῶν Κρητικῶν, διέταξε νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ φύγουν. Οἱ Κρητικοὶ δέχτηκαν,
ἀλλὰ δὲν παρέδωσαν τὰ ὅπλα τους καὶ ἔφυγαν ὀπλισμένοι, φθάσαντες μετὰ ἕνα
μῆνα στὴν Κρήτη ὅπου μετέφεραν τὴ θλιθερὴ εἶδηση.

Οἱ καλόγεροι ὁμῶς συνέχισαν τὸν ἀγῶνα με ἀυταπάρνηση καὶ ὅταν παραδιά-

³¹ *Ιστορία Ε'. Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτητές.*
<https://anoixtosxoleio.weebly.com/epsilon972tauetataalpha-sigmatau900-beta900-mu941rhoomicronsigmaf.html>

³² *Της Αγια-Σοφιάς:* [youtube.com/watch?v=4VhGY7Mzo-0](https://www.youtube.com/watch?v=4VhGY7Mzo-0)

Τραγούδια και θρήνοι για την Αλωση της Πόλης και την Αγια-Σοφιά: [youtube.com/watch?v=SWx3_o9ywiQ](https://www.youtube.com/watch?v=SWx3_o9ywiQ)

Σήκω καημένε Κωνσταντή: [youtube.com/watch?v=ZJEU Smy4U98](https://www.youtube.com/watch?v=ZJEU Smy4U98)

Τρεις καλόγεροι Κρητικοί: [youtube.com/watch?v=peLGC54vYuU](https://www.youtube.com/watch?v=peLGC54vYuU)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

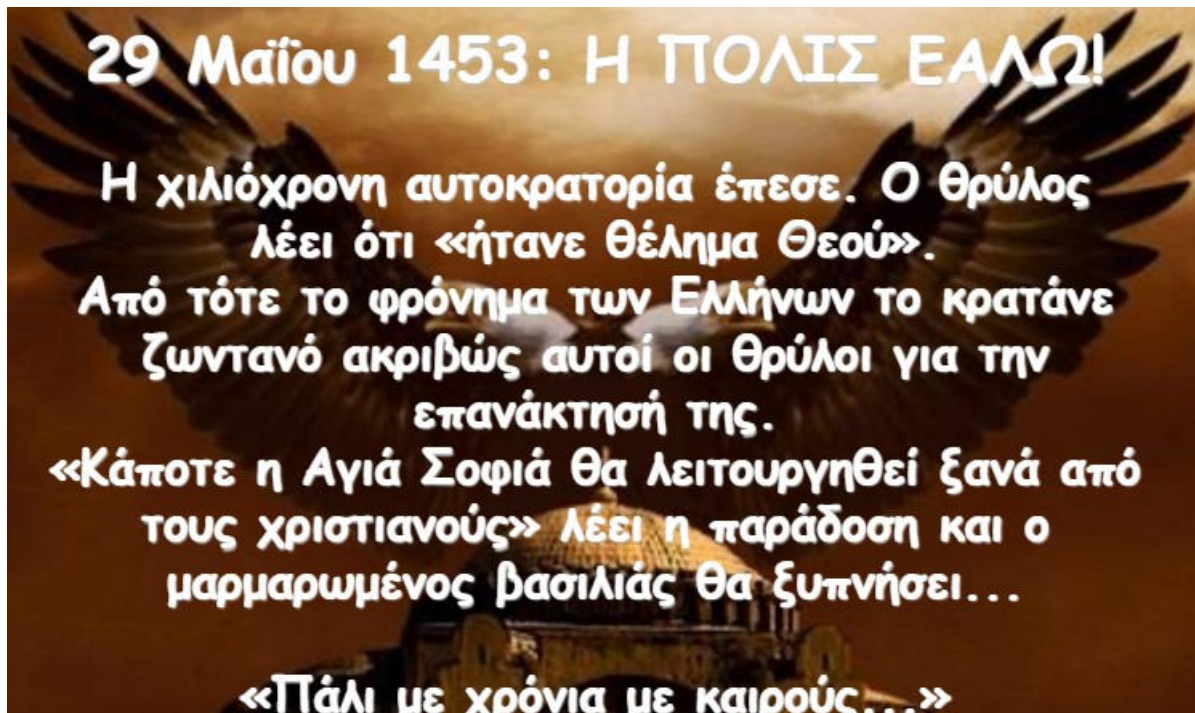
Η Κωνσταντινούπολη, η σύγχρονη ευρωπαϊκή τουρκική πόλη, στέκεται στα στενά του Βοσπόρου, για να μας υπενθυμίζει με τα μνημεία της ότι αποτέλεσε τη βασίλισσα των πόλεων, το καύχημα του χριστιανικού ελληνισμού. Είναι η πόλη που το διάβα της προκαλεί δέος σε κάθε Έλληνα επισκέπτη.

Η δεύτερη και οριστική άλωση της πρωτεύουσας της Ρωμοσύνης, στις 29 Μαΐου του 1453 από τους Τούρκους, την αποφράδα εκείνη Τρίτη, σηματοδότησε το τέλος ενός απaráμιλλου πολιτισμού, που όμοιό του δεν είχε γνωρίσει η οικουμένη, ο οποίος σαρώθηκε από τον βάρβαρο κατακτητή. Η λαϊκή συνείδηση του Γένους δεν μπόρεσε να αποδεχθεί ως τετελεσμένη την έλλειψη του ιερού συμβόλου του ελληνισμού και του χριστιανισμού και, αρχικά η λαϊκή μούσα και αργότερα η λόγια κοινότητα, δημιούργησε θρήνους για το γεγονός αυτό, με το ελπιδοφόρο μήνυμα της επανάκτησης της Πόλης. Στο ίδιο μοτίβο κινήθηκαν και οι θρύλοι που έπλασε ο λαός, με πιο διαδεδομένο τον Θρύλο του «Μαρμαρωμένου Βασιλιά».

Σήμερα, οι θρύλοι, οι θρήνοι και τα τραγούδια της Άλωσης αποτελούν κομμάτι του λαϊκού πολιτισμού μας, αποτυπώνουν ιστορικές στιγμές και εκφράζουν τη συλλογική συνείδηση.

Τα Σύγχρονα Μέσα Επικοινωνίας, με την πολυτροπική παρουσίασή τους, μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διάσωση, τη διάδοση και την αξιοποίηση των θρύλων και των θρήνων και γενικά του λαϊκού πολιτισμού.

Κατά την προσωπική μου άποψη, η διαφύλαξη και διάδοσή τους, ως στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού, είναι σημαντική, καθώς ο λαϊκός πολιτισμός αποτελεί τη βάση της εθνικής συνείδησης και συμβάλλει στη συλλογική μνήμη και στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας, ενώ η αποξένωση από αυτόν επιφέρει αλλοτρίωση.

<https://docplayer.gr/12352519-29-maiou-1453-i-polis-ealo.html>

ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

➤ ΒΙΒΛΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

- * Δημαράς, Κ. (7^η έκδοση 1985). ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Αθήνα: ΙΚΑΡΟΣ
- * Καρζής, Θ. (2002). ΟΙ ΠΑΤΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ – Β' Τόμος Κωνσταντινούπολη. Αθήνα: ΛΙΒΑΝΗ
- * Μελισσειδης, Ι., Ζαβολέα-Μελισσειδου, Ρ. (απόδοση στη Νέα Ελληνική). ΕΛΛΩ Η ΠΟΛΙΣ (Τόμος 1). Αθήνα: Βεργίνα
- * Μερακλής, Μ. (3^η έκδοση 2011). ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ – Κοινωνική Συγκρότηση – Ήθη και Έθιμα – Λαϊκή Τέχνη. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα
- * Πολίτης, Α. (3^η έκδοση 1980). ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- * Πολίτης, Ν. (2013). Οι παραδόσεις του ελληνικού λαού – Τόμος Α. Αθήνα: Λαμπράκη

➤ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- * Αθηνοδρόμιο. Τραγούδια της Άλωσης: athinodromio.gr/τραγούδια-της-άλωσης/#.Xd0edugzbIU
- * Athens voice city news: http://athensvoicecitynews.blogspot.com/2018/06/blog-post_19.html
- * Alfavita. Ψηφιακή αναπαράσταση: Έτσι ήταν η Κωνσταντινούπολη τις ημέρες της πολικίας: https://www.alfavita.gr/epistimi/257359_psifiaki-anaparastasi-etsi-itan-i-konstantinoypolitistis-imeres-tis-poliorkias
- * Ανοιχτό Σχολείο: Ιστορία Ε'. Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτητές: <http://anoixtosxoleio.weebly.com/epsilon972tauetataualpha-sigmatau900-beta900-mu941rhoomicronsigmaf.html>
- * Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία: Ιστορία Ε' Δημοτικού: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E105/157/1111,4048/>
- * Βικιπαίδεια. Θρύλος: el.wikipedia.org/wiki/Θρύλος
- * Ελληνικός Πολιτισμός: Τραγούδια για την ίδρυση και την άλωση της Κωνσταντινούπολης: http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/mou/tragoudia_gia_tin_alosi.htm
- * iellada.gr Θαυμαστοί θρύλοι για την Άλωση της Πόλης. (2018): <https://www.iellada.gr/thriskeia/thaymastoi-thryloi-gia-tin-alosi-tis-polis-2>
- * iellada.gr Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: «Ο θρύλος που τρομάζει τους Τούρκους». (2019): <https://www.iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasiliaso-thrylos-poy-tromazei-toys-toyrkoys>

- * iellada.gr Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς αναμένει τους Έλληνες... Συγκλονιστικό ρωσικό βίντεο με ελληνικούς υπότιτλους για το Βυζάντιο! (2018): <https://www.iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasilias-anamenei-toys-ellines-sygklonistiko-rosiko-vinteo-me-ellinikoys>
- * iellada.gr Ο μαρμαρωμένος βασιλιάς - Ο τελευταίος Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (2018): <https://www.iellada.gr/istoria/o-marmaromenos-vasilias-o-teleytaios-aytokratoras-toy-vyzantioy>
- * iefimerida.gr Σαν σήμερα έπεσε η Πόλη: Οι θρύλοι και η πραγματικότητα για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης: iefimerida.gr/news/107768/oi-thryloi-kai-η-πραγματικότητα-για-την-άλωση-της-κωνσταντινούπολης
- * Θρήνοι της Άλωσης: <http://users.uoa.gr/~nektar/arts/tradition/lamentations-constantinople.htm>
- * Ηλιάδη, Ι. (2015). Οι θρύλοι των Τούρκων για την Αγία Σοφία: <https://www.news247.gr/weekend-edition/oi-thryloi-ton-toyrkon-gia-tin-agia-sofia.6339621.html>
- * Κουμάκης, Λ. (2019). Οι θρύλοι του Μαρμαρωμένου Βασιλιά και της Κόκκινης Μηλιάς: [https://www.huffingtonpost.gr/entry/oi-methoi-toe-marmaromenoe-vasilia-ki-tes-kokkine-melias_gr_5cee440ae4b0793c23479815](https://www.huffingtonpost.gr/entry/oi-methoi-toe-marmaromenoe-vasilia-ki-tes-kokkines-melias_gr_5cee440ae4b0793c23479815)
- * Λυγερός, Ν. (2017). Η άλωση δεν είναι οριστική - Θρύλοι, παραδόσεις και τραγούδια για την άλωση - Το χτίσιμο της Αγια-Σοφιάς [Θρακικός θρύλος]: orthmad.gr/news/η-άλωση-δεν-είναι-οριστική-ν-λυγερός-θρύλοι-παραδόσεις-και-τραγούδια-για-την-άλωση-το-χτίσιμο-0
- * Μαντζιάρης, Χ. (2018). Οι θρύλοι θα βγουν αληθινοί!: iellada.gr/thriskeia/oi-thryloi-tha-vgoyn-alithinoi-erhetai-i-dikaiosi-gia-tin-agia-sofia
- * Metapedia. Κόκκινη Μηλιά: el.metapedia.org/wiki/Κόκκινη_Μηλιά
- * Now24.O Antoine Helbert δημιουργεί εντυπωσιακή ψηφιακή αναπαράσταση της Κωνσταντινούπολης: now24.gr/o-antoine-helbert-dimiourgi-mia-entiposiaki-psifiaki-anaparastasi-tis-konstantinoupolis-ikones/
- * Πεμπτούσια (2011). Θρύλοι που συνδέονται με την Αγία Σοφία: <https://www.pemptousia.gr/2011/05/thrili-pou-sindeonte-me-tin-agia-sofi/>
- * Πόλη Κωνσταντινούπολη (τραγούδι): https://www.greeklyrics.gr/stixoi?view=single&tpl_view=lyric&id=24859
- * Σιδηράς, Ι. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη. ΚΑΣΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ. Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη: kastropolites.com/ta-εγκαίνια-της-αγίας-σοφίας-στην-κωνσ/
- * Στίχοι Ποιήματα Μεταφράσεις: http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Lyrics&act=details&song_id=77897
- * Σύλλογος Φίλων των Απανταχού Κρυπτοχριστιανών (2019). Ενθάδε κείται ο 13^{ος} Απόστολος: sfa-cryptochristian.blogspot.com/2019/05/13.html

- * Φιαμού, Α. (2012). Θρύλοι για την άλωση της Πόλης: <https://www.pemptousia.gr/2012/05/thrili-gia-tin-alosi-tis-polis/>
- * Φουρτούνης, Β. (2012). Οι θρήνοι για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης: fourtounis.gr/arthra/2012/05/28/28-05-2012.html
- *Φωτόδεντρο –Ψηφιακό Σχολείο. (2015): <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/8801>

You Tube

- Αηδονίδης, Χ. Θρήνος για την Άλωση της Πόλης: [youtube.com/watch?v=l8vjNa5botA](https://www.youtube.com/watch?v=l8vjNa5botA)
- Αλεξίου, Χ. Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς: [youtube.com/watch?v=fc4N8Q1P5J0](https://www.youtube.com/watch?v=fc4N8Q1P5J0)
- Άλωση της Πόλης & Μαρμαρωμένος Βασιλιάς (Α΄ και Β΄ μέρος): [youtube.com/watch?v=I-2JqZPMZ6A](https://www.youtube.com/watch?v=I-2JqZPMZ6A) και [youtube.com/watch?v=jtY3Qsj3Upc](https://www.youtube.com/watch?v=jtY3Qsj3Upc)
- Η Ρωμανία Επάρθεν (Νταλάρας, Γ.) και Πάρθεν (Κονιόρδου, Λ.): [youtube.com/watch?v=BsSPSGCMiTg](https://www.youtube.com/watch?v=BsSPSGCMiTg)
- Θα 'ρθεις σαν αστραπή: [youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE](https://www.youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE)
- Τα Μυστήρια και οι Θρύλοι της Αγίας Σοφίας: [youtube.com/watch?v=MULCWYZXaOA](https://www.youtube.com/watch?v=MULCWYZXaOA) και [youtube.com/watch?v=XwfWioT_PfA](https://www.youtube.com/watch?v=XwfWioT_PfA)
- Της Αγια-Σοφιάς: [youtube.com/watch?v=4VhGY7Mzo-0](https://www.youtube.com/watch?v=4VhGY7Mzo-0)
- Τραγούδια και θρήνοι για την Άλωση της Πόλης και την Αγια-Σοφιά: [youtube.com/watch?v=SWx3_o9ywiQ](https://www.youtube.com/watch?v=SWx3_o9ywiQ)
- Τρεις καλογέροι Κρητικοί: [youtube.com/watch?v=peLGC54vYuU](https://www.youtube.com/watch?v=peLGC54vYuU)
- Ο Θρύλος του Μαρμαρωμένου Βασιλιά: [youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE](https://www.youtube.com/watch?v=oOtCwHZ0WJE)
- Πήραν την Πόλη Πήραν την/Θρήνοι για την Άλωση της Πόλης: [youtube.com/watch?v=-oDNCA4r9Xg](https://www.youtube.com/watch?v=-oDNCA4r9Xg)
- Σήκω καμμένη Κωνσταντή: [youtube.com/watch?v=ZJEUSmy4U98](https://www.youtube.com/watch?v=ZJEUSmy4U98)